

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvamajanduse instituut

Maarja Saat

**HOIAKUID IMMIGRANTIDESSE SELGITAVATE
TEGURITE ANALÜÜS EESTI PÕHI- JA
VÄHEMUSRAHVUSE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: prof. Tiiu Paas

Tartu 2014

Soovitan suunata kaitsmisele.....

(Juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “ 2014. a.

.....õppetooli juhataja

.....

(õppetooli juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Hoiakuid immigrantide suhtes selgitavad teoreetilised käsitlused.....	8
1.1. Hoiakud ja nende kujunemine.....	8
1.2. Hoiakuid immigrantide suhtes mõjutavad tegurid ja neid selgitavad teoreetilised käsitlused.....	12
1.3. Eesti rahvusliku koosseisu kujunemine ja migratsiooni roll selles	19
2. Hoiakuid immigrantide suhtes selgitavate tegurite analüüs Eesti näitel.....	25
2.1. Andmed ja metoodika	25
2.2. Andmete kirjeldav statistika.....	31
2.3. Hoiakuid immigrantide suhtes selgitavate tegurite analüüs rahvusgruppide lõikes	35
Kokkuvõte	44
Viidatud allikad.....	47
Lisad.....	53
Lisa 1. Analüüsi kaasatud muutujate sisu ja kodeering	53
Lisa 1. järg.....	54
Summary	58

SISSEJUHATUS

Nii Eestis kui ka paljudes teistes riikides on immigratsioon ja immigrandid olnud viimastel aastatel palju kõlapinda leidnud teema. Palju vastakaid arvamusi on tekitanud Eesti immigrantide vastuvõtmise poliitika. Ning alles hiljuti räägiti uue pagulaskeskuse asutamisest Tartusse, et aidata neid sisserännanuid, kellel on integreerumisega probleeme ja vajavad selleks abi. Eestis on võrdlemisi suur teistest rahvusest inimeste osakaal kogurahvastikus, näiteks 2013. aastal elas Eestis mõne muu kodakondsusega inimesi 15,4 %, samas lähematest naabritest oli kõrgem osakaal vaid Lätis, kus see oli 16,2% ning Rootsis ja Soomes vaid vastavalt 1,9% ja 11,9% (Population on... 2013; Population by... 2013). Eestit, nagu ka teisi Euroopa riike, mõjutab immigratsiooniga seotud küsimustes eelkõige kvalifitseeritud tööjõu puudus, mille üheks võimalikuks lahenduseks on välja pakutud kõrgelt haritud võõrtööjõud. Kuigi Eestis on vastuvõetud tippspetsialistide ja teadlaste tööleasumise lihtsustav seadus, on aastane kvoot siiski 0,1% Eesti alalisest elanikkonnast (Eesti Vabariigi... 2013), s.o ligi 1300 inimest aastas.

Üha suuremaks probleemiks Eesti majandusele on rahvastiku vananemine, kuna tööealine elanikkond ei jõua kõiki pensioniealisi inimesi ilma maksude tõstmiseta ülal pidada. Selliselt ei ole Eesti majandus jätkusuutlik. Kvalifitseeritud võõrtööjõud aitab seda probleemi lahendada. Selleks, et majandus saaks üha suureneva rahvusliku mitmekesisuse kontekstis edasi areneda, on vaja tolerantsemat ühiskonda. Halapuu (*et al.* 2013: 2) leiavad, et põhi- ja vähemusrahvuse hoiakud immigrantide suhtes on erinevad. Nimetatud töö empiirilises uurimuses selgub, et põhirahvuse hoiakud sõltuvad oluliselt rohkem institutsionaalsete võimude usaldusest kui vähemusrahvuse omad.

Hoiakute kujunemist immigrantidesse ja neid selgitavaid tegureid on käsitlenud mitmed varasemad uurimused, milles tihti on piirdutud ainult mõningate teoreetiliste käsitluste koosmõjude uurimisega. Lisaks Paas, Halapuu (2012) ning esimeses ja teises alapunktis laialdast käsitlust leidev Rustenbach'i (2010) töödele on erinevaid teoreetilisi käsitlusi

koos uurinud ka Coenders (*et al.* 2003), kus saadud tulemuste põhjal järeldati, et indiviidi hoiakuid immigrantide suhtes selgitavad põhiliselt majanduslikud (tööturustaatus, töötasu) ja sotsiaalsed (haridus, vanus, poliitiline kuuluvus, jne) tegurid. Vähem on uurimusteemaks olnud põhi- ja vähemusrahvuse hoiakud ja see kuidas need erineda võivad. Eri rahvusgruppide hoiakuid on käesoleval hetkel teadaolevalt käsitletud näiteks Halapuu (*et al.* 2013), kus võrreldi omavahel põhi- ja vähemusrahvuse hoiakuid.

Kahe rahvusgrupi omavahelise võrdluse olulisus peitub eelkõige selles, et erinevate poliitiliste otsuste vastuvõtmiseks on vaja tunda riigi elanikkonda. Üldistusi ei saa teha terve riigi elanikkonna kohta, kui vähemusrahvuse osakaal kogurahvastikus on võrdlemisi suur. Viimati nimetatud gruppide hoiakud võivad nende etniliste, kultuuriliste, religioossete ja sotsiaal-majanduslike erinevuste tõttu põhirahvuse omast erineda. Seega selleks, et sh ka immigratsiooniga seotud otsuseid paremini teostada tuleb arvestada sellega, kuidas see mõjutab riigi elanikke. Eesti immigratsioonipoliitika peaesmärk (nagu ka paljudes teistes riikides) on haritud võõrtöötajate sissevõtte, kuna see mõjub positiivselt riigi majandusele. Seetõttu on oluline negatiivseid hoiakuid vähendada ning otsida lahendusi integratsiooniga seotud probleemide leevendamiseks. Hoiakute parem mõistmine annab eelduse ühiskonna ja seeläbi ka parema majanduskeskkonna loomiseks.

Käesolevas töös on põhi- ja vähemusrahvus jagatud vastavalt sellele, kas inimene on Eestis sündinud. St põhirahvuse valimisse kuuluvad need, kes on Eestis sündinud ja vähemusrahvusgruppi need, kelle sünniriigiks on mõni muu riik. 2012. aasta 1. jaanuari seisuga elas Eestis vastavat liigitust silmas pidades 210 842 vähemusrahvuse gruppi kuuluvat inimest ja 1 122 946 põhirahvuse gruppi kuuluvat inimest (*Population on...* 2014; *Population by...* 2014). Sõna immigrant tähendus on aga iga inimese enda otsustada, seega käesolevas töös ühestki kindlast definitsioonist lähtuda ei saa. Ametliku definitsiooni järgi elas Eestis 2011. aastal 3709 pikaajalist immigranti (*Immigration* 2014).

Antud töö eesmärgiks on välja selgitada Eesti põhi- ja vähemusrahvuse hoiakuid immigrantide suhtes selgitavad tegurid. Antud tegureid uuritakse kasutades kolme

modelit, mis on hinnatud Euroopa Sotsiaaluuringu (*European Social Survey*, ESS Round 6) kuuenda vooru andmete põhjal. Kasutatud andmed on kogutud indiviidi tasandil ja hõlmavad endas näitajaid sotsiaal-majanduslikul, kultuurilisel, poliitilisel ja ühiskondlikul tasandil. Kokku koostati eesmärgi täitmiseks kolm mudelit, mis erinesid sõltuva muutuja poolest. Esimese mudeli sõltuv muutuja oli vastaja hinnang sellele, kas tema arvates mõjutavad immigrandid riigi majandust hästi või halvasti. Teise mudeli sõltuv muutuja oli vastaja hinnang sellele, kas immigrandid pigem rikastavad või kahjustavad riigi kultuurielu. Ning viimase mudeli sõltuv muutuja oli see, kas vastaja hinnangul muudavad immigrandid Eesti halvemaks või paremaks elukohariigiks. Kõiki kolme mudelit hinnatakse vastavalt põhirahvuse ja vähemusrahvuse seisukohalt ning ka riigi koguvalimi põhjal. Peamised uurimisülesanded eesmärgi täitmiseks on järgmised:

1. välja tuua põhilised teoreetilised käsitlused, mis selgitavad immigrantide suhtes hoiakute kujunemist;
2. selgitada Eesti rahvusliku mitmekesisuse kujunemise ajaloolist tausta;
3. anda ülevaade analüüsi aluseks olevate andmete kirjeldavast statistikast;
4. analüüsida immigrantide suhtes kujunenud hoiakuid selgitavaid tegureid põhi- ja vähemusrahvuse grupi lõikes;
5. kokkuvõtlikult välja tuua põhi- ja vähemusrahvuse hoiakuid immigrantide suhtes selgitavad tegurid Eestis;

Käesolev töö koosneb kahest osast. Esimene, teoreetiline osa koosneb kolmest alapunktist. Nendest esimene selgitab hoiakute tähendust ning individuaalseid tegureid hoiakute mõjutamiseks. Teine teoreetiline alapunkt selgitab põhilisi teoreetilisi lähenemisi, mis käsitlevad hoiakute kujunemist immigrantide suhtes, välja tuuakse inimkapitali, kontakti, sotsiaalse kuuluvuse, naabruskonna turvalisuse, poliitilise kuuluvuse ja kultuuriline marginaalsusteooria. Kolmanda ja viimase teoreetilise alapunkti põhirõhk on Eesti rahvusliku mitmekesisuse väljakujunemise selgitamisel, tuues välja viimasel sajandil toimunud muutused rahvastikus ja seda mõjutanud ränded ning sellest tulenevalt võimalikud tegurid eestlaste hoiakuid teistest rahvustest inimeste suhtes kujundavate tegurite kohta.

Töö teine osa on empiiriline osa, mis koosneb kolmest alapunktist. Empiirilises osas viiakse läbi regressioonanalüüs kasutades Euroopa Sotsiaaluuringu kuuenda vooru andmeid Eesti kohta. Teise osa esimene ja teine alapunkt toovad välja töös kasutatud andmete kodeeringud koos selgitustega ning valimit ja alamvalimeid kirjeldavad näitajad. Põhilised demograafilised näitajad, mida analüüsis kasutatakse on vanus, sugu ja millisesse rahvusgruppi inimene kuulub. Sotsiaal-majanduslikest näitajatest on peamised sissetulekut, haridust ning turvatunnet ja diskrimineerimist iseloomustavad näitajad. Empiirilise osa viimane alapunkt toob välja läbiviidud analüüsi tulemused, võrdluse teoreetiliste käsitlustega ning järeldused.

1. HOIAKUID IMMIGRANTIDE SUHTES SELGITAVAD TEOREETILISED KÄSITLUSED

1.1. Hoiakud ja nende kujunemine

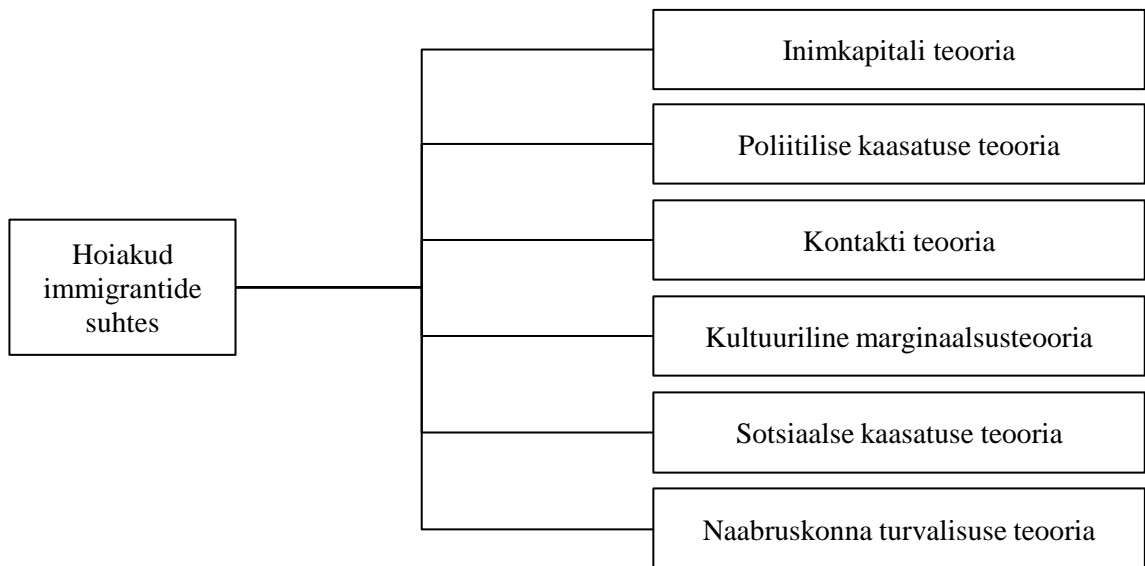
Erinevad uurimused ja teadussuunad on üritanud juba pikka aega välja selgitada, kuidas kujunevad dominantrahvuse hoiakud immigrantide või vähemusrahvuse suhtes ning kuidas need varieeruvad erinevate riikide lõikes. Viimastel aastatel suurenenud negatiivsed hoiakud, mis on tõenäoliselt põhjustatud immigratsiooni suurenemisest, on tekitanud debatte nii akadeemikutele kui ka poliitikutele. Otsitakse vastuseid küsimustele, miks tunnevad põliselanikud ennast vähemusrahvusest niivõrd ohustatuna ning miks on erinevates riikides elavate, üldjuhul sarnaste, inimeste arvamused niivõrd erinevad. Enamik teemakohasest kirjandusest keskendub antud teema uurimisel individuaalsetele ja majapidamist puudutavate karakteristikute uurimisele. (Markaki, Longhi 2012: 1) Käesolevas tööd keskendutakse individuaalsete andmete uurimisele, mis võivad põhi- ja vähemusrahvuse hoiakuid immigrantide suhtes mõjutada. Kuna ühtne teoreetiline raamistik hoiakute kujunemise suhtes puudub, analüüsitakse töös erinevaid teoreetilisi käsitlusi, mis selgitavad hoiakute kujunemist immigrantidesse.

Zanna (1990: 99) kohaselt tähendab hoiak seda, millist emotsiooni indiviid hoiaku objekti suhtes omab, emotsioon koosneb kahest osast: teadmised ja tunnetus. Käesolevas töös on selleks hoiaku objektiks immigrant. Immigrandi all mõistetakse kõiki indiviide, kes on ümber asunud väljapoole oma päritoluriigi riigipiiri olenemata sellest, kas tegemist on ajutise või püsiva, vabatahtliku või sunniviisilise, korduva või ühekordse migratsiooniga (Handbook of... 1998: 19-20). Põhi- ja vähemusrahvust võib tihti erinevalt defineerida. Käesolevas töös peetakse põhirahvuse all silmas neid inimesi, kes on Eesti territooriumil sündinud ning vähemusrahvuse all neid, kes ei ole Eestis sündinud.

On laialtlevinud arvamus, et meie hoiakud ja sotsiaalsus on paljuski mõjutatud sellest, mida me peame elus oluliseks, st need juhinevad meie väärtushinnangutest. Isiklike väärtuste hindamine on oluline mõistmaks suhtumist üldisesse heaolusse, õiglustundesse ja muudesse ühiskondlikesse probleemidesse (Boer, Fischer 2013: 1114-1117). Lähtudes erinevatest teadussuundadest on erinevad teoreetilised käsitlused immigrante puudutavaid teooriaid erinevalt liigitatud. Näiteks Markaki, Longhi (2012) ja Sides, Citrin (2007) lähtuvad oma empiirilised uuringus sotsiaal-psühholoogilisest liigitamisest, mille kohaselt saab hoiakuid jagada kahte gruppi: esimene, kuhu kuuluvad sotsiaal-psühholoogilised hoiakud, mis on mõjutatud ideoloogilistest vaadetest ning teine grupp, kuhu kuuluvad ratsionaalsusel põhinevad teooriad ja tööjõuturu teooriad. Rustenbach (2010: 55) toob välja teooriate liigitamise indiviidi ja kollektiivi tasandil uurides samaaegselt kaheksat erinevat teooriat jagades need piirkonna (*regional*) ja riigi (*national*) tasandile. Käesolevas töös keskendutakse just indiviidi tasandi karakteristikutele, mis erinevate teoreetiliste käsitluste kohaselt kujundavad inimeste hoiakuid immigrantide suhtes (vt. nt. Rustenbach 2010; Paas, Halapuu 2012; Dustmann, Preston 2007).

Nagu juba eelpool nimetatud, siis ühtne terviklik teoreetiline tagapõhi antud teemal puudub kuna erinevad teadusharud lähenevad uurimisprobleemile erinevalt: väärtushinnangutel kujunevad hoiakud (Boer, Fischer 2013), psühholoogilistel karakteristikutel kujunevad hoiakud (Markaki, Longhi *Ibid.* ja Sides, Citrin 2007), jne. Palju on kasutatud kuludel-tuludel põhinevat liigitamist. Kulud ja tulud võivad olla hinnatud objektiivselt või tajutavalt, kuid see on indiviidi hinnang, mis määrab negatiivse või positiivse hinnangu kujunemise. Sellised kulud ja tulud on tõenäoliselt hinnatud vastavalt tema kui indiviidi huvide kaitsmiseks ning hinnangu kujunemise seostub isikuomadustega. Varasem kirjandus viitab hinnanguid kujutavatele teguritele mitmeti: mõned võivad olla ajendatud individuaalsetest asjaoludest, näiteks staatus tööturul ja amet, sugu, vanus, sissetulek, teised aga lähenevad asjale laiemal pilguga ning kujundavad oma arvamuse vastavalt sellele, mis nende arvamuse kohaselt kogu ühiskonnale hea on. Niisiis vaatavad kõik inividid asjale oma seisukohast ning tihti tuleb tunnistada, et kõik "hea" tuleb üldsusele vaid piiratud koguses ning see põhjustabki konflikti. Konfliktid eristavad ja eraldavad erinevaid gruppe ning nende

mõjul tekivad omakorda grupid, kes esindavad samu huve. (Markaki, Longhi 2012: 5) Enamus uurimusi leiab, et inimeste hoiakud on eelkõige seotud siiski nende individuaalsete huvidega kui üldisem heaolu riigi majanduslikus või demograafilisest tasandil (Sides, Citrin 2007: 497)

Joonis 1. Hoiakuid immigrantide suhtes selgitavad teoreetilised käsitlused (autori koostatud Rustenbach 2010 põhjal).

Hoiakuid immigrantide suhtes ja nende kujunemisega seotud tegurid on huvi pakkunud paljudele erinevate teadusharu esindajatele. Eri valdkondade esindajad võivad teema uurimisel lähtuda erinevatest aspektidest ning ka nende tulemused hoiakute kujunemise kohta ei pruugi alati ühtida. Kui ühe lähenemisviisi kohaselt lähtutakse hoiakute kujunemisel väärtushinnangutest, nagu ka ülalpool toodud, siis teisalt nähakse hoiakute kujunemist olevat pigem seotud indiviidide huvidega. Käesolev töö keskendub indiviidi tasandi karakteristikute uurimisele, kui potentsiaalsete hoiakute kujundajatena, mis mõjutavad inimeste hoiakuid immigrantide suhtes. Töö teoreetiline raamistik tugineb suurel osal Rustenbach'i 2010. aasta artiklil "*Sources of Negative Attitudes toward Immigrants in Europe: A Multi-Level Analysis*". Antud artikkel võtab uurimise alla korraga kaheksa erinevat teoreetilist käsitlust, mis selgitavad erinevatel tasanditel hoiakuid immigrantide suhtes. Käesolev töö vaatleb korraga kuute erinevat teoreetilist lähenemist, mis on toodud joonisel 1. Võrreldes Rustenbach'iga (*Ibid.*) on antud töös

välja jäetud kaks teoreetilist lähenemist, välisinvesteeringute ja majandusliku konkurentsi lähenemine (*Foreign direct investment, economic competition*) kuna esimest nimetatutest saab mõõta vaid rahvuslikul tasandil ning teine ei andnud Rustenbach'i (2010) empiirilise analüüsi tulemusena indiviidi tasandil olulisi tulemusi. Samuti ei osutunud nimetatud töös oluliseks sotsiaalse integratsiooni teooria, kuis autor otsustas selle siinkohal siiski mudelisse lisada.

Enne joonisel 1 toodud teooriate selgitamist, tuleks veel selgitada hoiakute kujunemist. Boer ja Fischer (2013: 1130) leidsid oma empiirilises uurimuses, uurides väärtuste ja hoiakute seost, et hoiakud, oma vastavas sotsiaalses ja kultuurilises kontekstis, on seotud ja ka ajendatud ootuspärasest käitumismustrist antud sotsiaalses keskkonnas. Antud uurimuse põhieesmärgiks oli tõestada, et sotsiaalsed hoiakud tulenevad moraali alusteooriast (*Moral Foundation Theory*), mille kohaselt mõjutavad hoiakute kujunemist järgmised väärtushinnangud: õiglustunne (suhtumine keskkonda), hoolivus/sallivus (sotsiaalsed hoiakud), rikkumatuse tase (religioosses vaated), ühtsustunne/lojaalsus (rahvuslik kuuluvus) ja autoriteet (poliitilised vaated) (Granham *et al.* 2011: 368). Boer'i ja Fischer'i (*Ibid.*) töös osutus lojaalsus ja ühtsustundega seotud väärtused hoiakute kujunemisel ainukesena ebaolulisteks. Tulemused on saadud 32 riigis ülemaailma läbiviidud küsitluste teel.

Eelpool nimetatud töös testiti aga ka kahte käesoleva töö kontekstis olulist hüpoteesi. Majandusliku arengu hüpotees väitis, et majanduslikult arenenumas piirkonnas on indiviididel suurem valikuvabadus oma hoiakute väljendamiseks. Selgus aga, et hoiakute kujunemisel ei mängi majanduslikud tegurid olulist rolli. Tulemus on üllatuslik, kuna varasemates töödes on leitud, et majanduslik heaolu suurendab indiviidide eneseväljendamisvõimalusi ning lubab neil rohkem sõltuda oma valikutest ja hoiakutest (nt. Welzel, Inglehart 2010).

Kultuuriliste faktorite väärtustepõhise hüpotees väitis aga, et sõltumatus mõjutab hoiakuid ainult õiglustunde, hoolivuse ja ühtsustunde kontekstis. Isiklike väärtuste kujunemine on üha rohkem seotud ühiskondliku individualismiga. Individualistlikud ühiskonnad rõhutavad individuaalset sõltumatust. Indiviidid näitavad individualistlikes ühiskondades võrrelduna kollektiivsete hoiakutega välja rohkem kognitiivseid hoiakuid,

järelikult on individuaalsed väärtused rohkem seotud individuaalsete kultuuriväärtuste tekkimisel. Seega on individualismi suurendades inimene psühholoogilisel tasandil rohkem avatud isiklikele valikutele õigluse, religiooni ja ühtsustunde kujunemisele. (Boer, Fischer 2013: 1132-1133) Järgnevates alapunktides toob autor välja nimetatud joonisel toodud teoreetiliste käsitluste selgitused ning olulisemad läbiviidud uurimused vastavate lähenemiste kohta.

1.2. Hoiakuid immigrantide suhtes mõjutavad tegurid ja neid selgitavad teoreetilised käsitlused

Kõige üldisemalt saab eelnevad alapunktis joonisel toodud teooriaid jagada kahte suuremasse rühma – individuaalseteks ja kollektiivseteks teooriateks. Individuaalsed teooriad keskenduvad eelkõige individuaalsetele näitajatele ja omadustele, näiteks haridustase (inimkapitali teooria); sissetulek, staatus tööturul (individuaalsed majanduslikud teooriad); kultuuridevahelised konfliktid (kultuuriline marginaalsusteooria); kaasatus igapäevapoliitikasse (poliitilise kaasatuse teooria); inimestevaheline usaldus (sotsiaalse integratsiooni teooria); kindlustunne (naabruskonna turvalisuse teooria). (Paas, Halapuu 2012: 59) Käesolevas töö keskseks lähenemiseks on individuaalsete hoiakuid immigrantide suhtes kujutavate näitajate selgitamine, sellest lähtuvalt on valitud töö teoreetilise raamistiku piiritlemiseks inimkapitali teooria (*human capital theory*), kontakti teooria (*contact theory*), kultuuriline marginaalsusteooria (*cultural marginality theory*), poliitilise kaasatuse teooria (*political affiliation theory*), sotsiaalse integratsiooni teooria (*social integration theory*) ja naabruskonna turvalisuse teooria (*neighbourhood safety theory*).

Inimkapitali teooria käsitleb hariduse mõju indiviidide hoiakute kujundajana. Selle kohaselt on väiksema majandusliku kindlustusega indiviidid (madal haridustase, vähesed oskused, vähene majanduslik kindlustatus) immigrantide suhtes vähem tolerantsemad. (O'Rourke, Sinnott 2006: 843-844) Seejuures paremate oskuste ja kvalifikatsiooniga inimesed suhtuvad immigrantidesse paremini kui vähem haritud inimesed (Mayda 2006: 527). Kui tööjõu pakkumine immigrantide sisserände tõttu suureneb, muutub olukord tööturul pingelisemaks, lisaks hakkavad selle seetõttu sihtriigist pärit indiviidide palgad vähenema (vähemalt mõnedes oskusgruppides). Kuna

aga immigrandid on põhiliselt madalamast oskusgrupist, on ka sihtriigi päriselanikest madalamast oskusgrupist pärit inimeste suhtumine immigrantidesse halvem. (O'Rourke, Sinnott 2006: 843-844) Seda väidet toetab ka neoklassikaline majandusteooria, mille kohaselt toimub madalama oskuste ja palgaga inimeste sissevool sihtriiki seni kuni vahe palgavahe siht -ja päritoluriigi vahel kaob (Massey 2012: 15).

Dustmann ja Preston (2006: 14-15) uurivad oma töös lähemalt majanduslike faktorite mõju hoiakutest immigrantide suhtes. Nad leiavad, et kui immigrantide oskused erinevad sihtriigi tööoskustest, siis nad tekitavad sihtriigi tööjõuturul konkurentsi. Seejuures, kui erinevatele oskusgruppidele on omased erinevad töötasud (kõrgema hariduse või oskustega kaasneb kõrgem töötasu ja madalam oskused või haridus vastavad madalamale töötasule), viib see selleni, et konkurentsi tunnetatakse erinevalt ka erinevates sissetulekurühmades. Täpsemalt, madalamate oskustega sihtriigi elanikud tunnevad end ohustatuna madalamate oskustega immigrantidest.

Uurimused on näidanud, et riikides, kus immigratsiooniga seotud ajalugu on pikem, omavad kõrgema haridustasemega inimesed suurema tõenäosusega madalama haridusega inimestest teistsuguseid arvamusi immigrantide suhtes, kuna nad pööravad antud teemale suuremat tähelepanu. Samas riikides, kus sissejärne ei ole olnud nii suur ja seetõttu ei ole teema nii laialdast kõlapinda leidnud omavad madalama ja kõrgema haridusega inimesed pigem sarnaseid hoiakuid. (McLaren 2001: 90)

Ülaltoodud kokkuvõttes võib välja tuua, et kõrgema haridusega/oskustega inividid suhtuvad immigrantidesse paremini kuna ei pea nendega tööturul võistlema (Mayda 2006: 527). Lisaks eelnevale on leitud, et kõrgemalt haritud inimesed loovad endale vähem stereotüüpe ja on seega teiste rahvuste suhtes sallivamad (Oliver, Wong 2003: 580). Samuti on välja toodud ka seaduspära, et kõrgema haridustasemega inimeste suhtumine immigrantidesse on parem just rikkamate ja võrdsemate riikide seas. (O'Rourke, Sinnott 2006: 843-844)

O'Rourke ja Sinnott (*Ibid.*) viitavad oma hoiakuid immigrantide suhtes kujundavate näitajate väljaselgitamist käsitlevas uuringus vanuse võimalikule negatiivsele mõjule hoiakute kujunemisel selgitades seda sellega, et vanemad inimesed hindavad

väljakujunenud väärtusi ja tavasid kõrgemalt kui noored, seetõttu võivad vanemad inimesed olla ka vähem tolerantsemad. Samuti on käsitletud tööturu staatuse rolli hoiakute kujunemisel. Näiteks võivad töötud tunda, et osaliselt on sisserändavad immigrandid nende töötuses süüdi, kuna hõivavad töökohti, mida nad muidu ise saaks ning seega on immigrantide suhtes negatiivsemalt meelestatud. Teisalt aga võivad ka hõivatud inimesed tunda end immigrantide poolt ohustatud, kuna tunnevad, et immigrandid pakuvad neile pidevat konkurentsi. Viimase eeldusena on välja toodud asjaolu, et inimesed, kes on välisriigis töötanud ning seetõttu rohkem erinevate kultuuridega kokku puutunud või inimesed, kelle vanemad on pärit mõnest teisest riigist suhtuvad immigrantidesse paremini.

Kontakti teooria toob välja seose grupi suuruse ja hoiakute kujunemise suhtes immigrantidesse. Selle teooria kohaselt suureneb põhirahvuse grupi suurenedes ka võimalused immigrantrahvastikuga kokku puutuda. (Schneider 2008: 55) Kontakti all peetakse seejuures silmas vahetut, näost-näku suhtlust kahe selgesti eristatava erineva grupi vahel. Kontaktiteooria tuum seisab selles, et kontaktil vähemusrahvuse või mõne muu ebameeldivaid emotsioone tekitava grupiga võivad negatiivsed tunded väheneda. Kontaktil on tugev mõju negatiivsete hoiakute vähendamisel. (Pettigrew, Tropp 2006: 754)

Sõprussuhete arenemine erinevate gruppide vahel võtab aega (Pettigrew 1998: 76), nimelt uurimused on näidanud, et uute inimestega tutvudes tehakse kõigepealt tutvust siiski nendega, kellega ollakse kõige sarnasemad (Pitts, Jarry 2009: 506). Pikema aja jooksul arenema hakkavad gruppidevahelised sõprussuhted põhinevad eelarvamuste ja üldtunnustatud stereotüüpide hajumisel, olles seejuures seotud gruppide protsentuaalse suurenemisega (Pettigrew *Ibid.*). Mida suurem on immigrantide osakaal riigi (või piirkonna) kogurahvastikus, seda suurem on immigrantidest tulenev tajutav oht. Suurenev immigrantide osakaal suurendab läbi kontakti tihenemise positiivsete hoiakute kujunemist immigrantidesse. Kontaktiteooria looja Allport (1954, viidatud Mayda 2006: 521 vahendusel) selgitab erinevaid kontaktide viise ning selle tulemeid hoiakute kujunemisele: kontakt annab hoiakute kujunemisele positiivset mõju kui: a) kõigil osalised on võrdses staatuses; b) nad püüavad saavutada ühist eesmärki; c) toimub

koostöö ning d) kontaktide tekkimist soodustavad ametivõimud, seadused normid, tavad jms.

Lisaks on teised uurijad toonud positiivsete hoiakute tekkimiseks vajalikud hoiakud nagu negatiivsete hoiakute ümberlükkamine, teise grupi suhtes positiivsete arusaamade tekke teise grupi kohta; kontakt domineeriva rahvusgrupi liikmete ja kõrgema staatusega vähemusgrupi liikmete vahel ning kontakt, mis kujutab endast lihtsalt positiivsete omaduste leidmises (McLaren 2003: 912). Samas võib enamus ülaltoodud teguritest elimineerida ning siiski näha positiivsete efektide teket, seega ei pea hilisemad uurimused tingimuste olemasolu siiski vajalikuks. Seetõttu tuleks silmas pidada mitte niivõrd tegureid, vaid protsessi ise, mille aga enamus uurijad vaatluse alt sootuks välja on jätanud. (Pettigrew 1998: 70) Käesoleva töö teemakäsitluse keskmest tulenevalt ei ole antud teooria juures siiski protsess niivõrd oluline kuivõrd hoiakuid mõjutavad tegurid lähtuvalt antud teooria kontekstis.

Uurimused on tõestanud, et kontaktist immigrantrahvastikku kuuluvat inimestega vähendab nende suhtes tekkivad tõrjuvaid hoiakuid (Pettigrew *Ibid.*: 76). Samas ei tasuks uskuda, et kõiki erinevate gruppide vahel toimuvaid kontakte saab käsitleda kui positiivseid kogemusi, s.t. negatiivse kontakti korral võivad hoiakud ka halveneda. Siiski on paljud uurimused kinnitanud, et kokkupuude immigrantrahvastikuga naabruskonnas, koolis või töökohal muudab inimeste hoiakud positiivsemaks. Oluline on siinjuures mõista, et osaliselt võib see efekt olla tingitud ka inimese enese valikute tegemisest. See tähendab, et inimesed, kelle hoiakud on negatiivsed, hoiduvad teise rahvusgruppi kuuluva inimesega kontakti astumisest, samas kui inimesed, kelle hoiakud on positiivsed hoiavad vabalt neid kontakte. Kuid uuringud on samas näidanud, et tavaline suhe, mis saab alguse kontaktis ning viib positiivsete hoiakute kujunemiseni on tugevam kui vastupidises seoses olev suhe, mis saab alguse negatiivsetest hoiakutest ja lõppeb kontakti välja kujunemisega. (Schlueter, Scheepers 2010: 287)

Lisaks eelnevale on seoses kontaktiteooriaga veel välja toodud, et välismaal elamine toob endaga kaasa avaramad maailmavaated, st elades ise võõras riigis ning puutudes kokku erinevate rahvustega paranevad arvamused ja vähenevad stereotüübid immigrantide suhtes (Haubert, Fussell 2006: 494). Kontaktiteooria seisneb käesoleva

töö käsitluses kontaktis teise rahvusesse kuuluvate inimestega ning kontakti mõju indiviidi hoiakute kujunemisele selle rahvusgrupi suhtes. Selleks, et uurida kontakti mõju hoiakute kujunemisele tuuakse töö empiirilises osas sisse muutujad, mis kajastavad uuritava varasemaid kontakte ning seega ka selle mõju antud töö kontekstis koos teiste sisse lülitatud muutujatega.

Kultuuriline piirteooria põhineb eeldusel, et on inimesed, kes ei suuda immigrantidega kultuuridevaheliste erinevuste või muude põhjuste tõttu, (näiteks tagakiusamise või diskrimineerimise tõttu) kontakti luua on migrantide suhtes negatiivsemalt meelestatud ning inimesed, kellel on immigrantidega varasem kontakt olemas on nende suhtes tolerantsemad. Vähemusrahvuse gruppi kuuluvad või sinna kunagi kuulunud individid, keda on seetõttu diskrimineeritud, on reeglina teisest rahvusest inimeste vastu tolerantsemad. (Rustenbach 2010: 55)

Lühidalt seisneb marginaalsusteooria põhiidee selles, et kõigi muude tingimuste samaks jäädes tunnevad need, kes tunnevad end ise rõhutult või tagakiusatult tunduvad inimesed kaasa teistele samas olukorras olevatele inimestele, hoolimata sellest, kas nad kuuluvad samasse gruppi või mitte. End rõhutult tundmine mitte ainult ei suurenda kaastunnet immigrantide suhtes vaid ka vähendab ksenofoobiat. Eriliselt tuleb seos esile vaadates jälgides rassilist, etnilist või religioosset vähemusgruppi. Antud teooria empiirilisel uurimisel on ka leitud, et naised on immigrantide suhtes rohkem tolerantsemad kui mehed, sest ka nemad on tunnevad end tavaliselt diskrimineerimise ohvrid ning seepärast nõustavad nad oluliselt vähem avaliku ksenofoobia õhutamise. (Hayes, Dowds 2006: 457)

Poliitilist kuuluvust on tihti seostatud immigrantide vastaste hoiakute kujumisega. Espenshade ja Hempstead (1996: 543) tõid välja, et inimese, kes on poliitikast võõrdunud võivad otsida kedagi, kes sellest süüdistada ning seega võivad oma negatiivsed tunded ümber suunata immigrantide vastu. Lisaks on poliitika vastu huvi tundmine seoses kõrgema hariduse ja ühiskonnas osalemisega, mõlemad eelpool nimetatutest mis võivad viia hoiakute paranemisele immigrantide suhtes. Kuigi üldine osalus poliitikas võib olla madal, võivad individuaalsed ja regionaalsed kõrvalekalded mõjutada üleüldist põhirahvuse hinnangut. Vasak -ja parempoolseid poliitilisi vaateid

on samuti käsitletud immigrantide suhtes kujunevate hoiakute kujundajana. Mitmes Euroopa riigis on viimastel aastatel täheldatud parempoolsete poliitiliste parteide poolehoidu tõusu, kuna pooldavad immigratsiooni poliitika senisest rangemat kontrolli. Paljusi selliseid liikumisi on seotud ka rassistlike mõtteavaldustega. Poliitilist kaasatust saab hinnata kahel viisil: osalus poliitikas ja vasakpoolsed versus parempoolsed poliitilised parteid. (Rustenbach 2010: 57)

Individuaalsest huvidest ja rahvuslikust konkurentsist tulenevalt on võib hoiakute kujunemist immigrantidesse käsitleda ohuna, mida tuntakse oma materiaalse heaolu pärast. Sellel põhinevad ka enamus immigratsiooni küsimusi arutavaid poliitilised debatil: hinnates ohte töötuse kasvule ja töötasude suurusele võrreldes vajadust võõrtööjõu järele, kes teeksid ära ohtlikud ja madalama palgalised tööd, millest põhirahvus üldjuhul hoidub. Arutelust ei jäeta ka välja ühiskondlikult olulisi küsimusi, mis reeglina immigratsiooniga kaasnevad: mõju kuritegevusele, koolidele ning sotsiaaltoetuste süsteemile. Ülalpool toodu leiab ka kinnitust, nimelt on uurijad leidnud, et töötuse kasvuga suureneb parempoolsete parteide poolehoid ja immigrantide vastased hoiakud. (Sides, Citrin 2007: 478-489)

Sotsiaalse kuuluvuse teooria seotust tolerantsema suhtumisega immigrantidesse võib mitmeti selgitada. Kõrgem usaldus immigrantidesse on seotud varasemate negatiivsete kogemustega, nimelt nende puudumine viib parema suhtumiseni immigrantidesse. On inimesi, kelle arvates immigrandid on paljude ühiskondlike probleemide peasüüdlased, näiteks kõrge kuritegevuse või töötuse tase riigis. Põhja-Euroopa riikides on rahvuslik usaldatavuse tase kõrgem, kui Lõuna-Euroopa riikides. Usaldus võib suhtumist immigrantidesse mõjutada nii regionaalselt, rahvuslikult tasandil kui ka individuaalselt. (Rustenbach 2010: 57) Individuaalsel tasandil võivad inimesed tihti stereotüüpe luua, näiteks soo, vanuse ja rahvuse baasil ning sagedasti muudavad need stereotüübid inimeste suhtumist negatiivsemaks (Pitts, Jarry 2007: 237). Inimesed, kes elavad koos kaaslasega või kellel on lapsed võtavad tõenäolisemalt ühiskonnas toimuvast rohkem osa ning on ühiskondliku arenguga rohkem kursis, kui üksikud inimesed. Sellest vaatepunktist lähtuvalt võib kellegagi koos elamine suhtumist immigrantidesse halvendada, kuna inimesed on rohkem huvitatud sellest, et neid ümbritsev kultuur jääks

muutumatuks ning majandus oleks stabiilne, sest tunnevad muret oma lähedaste turvalisuse pärast. (Rustenbach 2010: 57)

Samuti avaldab mõju hoiakutele mõju hirm turvalisuse puudumise ees. Naabruskonna turvalisuse teooria väidab, et kui inimesed kardavad pimedas oma ümbruskonnas üksi ringi käia, siis nende hoiakud immigrantide suhtes on üldjuhul negatiivsemad. (Paas, Halapuu 2012: 62).

Tabel 1. Kokkuvõtte teoreetilistest käsitlustest ja neid iseloomustavatest märksõnadest

Teooria	Iseloomustavad märksõnad	Põhilised allikad
Inimkapitali teooria	haridustase, sissetulek, tööturu staatus	O'Rourke, Sinnott 2006 Mayda 2006; Massey 2012; McLaren 2001;
Kontakti teooria	Töötamine välismaal, kokkupuude vähemusrahvustega	Schneider 2008; Pettigrew, Tropp 2006; Allport 1954; Pettigrew 1998;
Kultuuriline piirteooria	Kokkupuude diskrimineerimisega, religioon, rahvus, sugu	Rustenbach 2010; Hayes, Dowds 2006;
Poliitilise kuuluvuse teooria	Poliitiline ideoloogia, ühiskonnas osalemine	Espenshade, Hempstead 1996; Rustenbach 2010;
Sotsiaalse kuuluvuse teooria	Tööturu staatus, perekonnaga või partneriga kooselu	Pitts, Jarry 2007; Rustenbach 2010;
Naabruskonna turvalisuse teooria	Naabruskonna turvalisus, kokkupuude kuritegevusega	Paas, Halapuu 2012

Allikas: autori koostatud

Mõned autorid on leidnud, et vanusel on negatiivne korrelatsioon hoiakute kujunemisel immigrantidesse samas, eelnevalt toodud naiste tolerantsem suhtumine võib olla pigem suhteline, kuna Coenders (*et al.* 2003: 23) leiab, et meeste hoiakud on pigem positiivsemad kuna näevad immigrantides väiksemat ohtu oma sotsiaalsele –ja majanduslikule heaolule. Suuremate linnade sotsiaalne mitmekesisus soodustab paremate hoiakute kujunemist immigrantidesse, mis tähendab, et suuremates linnades elavad inimesed peaksid omama immigrantide suhtes paremaid hoiakuid. Negatiivne suhtumine võib tuleneda sellest, et inimesed süüdistavad kuritegevuses immigrante. Immigrandid võivad ka otseselt viidata kuritegevusele, kui tekivad erinevate rahvuste

vahelised konfliktid ja immigrandid tunnevad end selles riigis diskrimineeritult (Card *et al* 2005: 7). Nimetatud teooriaid on varasemalt indiviidide hoiakuid immigrantide suhtes uurivates töödes laialdast kasutust leidnud (näiteks Paas, Halapuu: 2012; Card *et al* 2005). Töö empiirilises osas püüab autor välja selgitada Eestimaa inimeste hoiakuid immigrantidesse selgitavaid tegureid, toetudes antud alapunktis käsitletud teoreetilist raamistikule.

1.3. Eesti rahvusliku koosseisu kujunemine ja migratsiooni roll selles

Ühe riigi territooriumil võib tavaliselt koos elada mitmeid erinevaid rahvusi. Rahvuslik mitmekesisus iseloomustab ühel territooriumil koos elavate erinevate rahvuste osakaalu kogurahvastikus. Rahvusliku mitmekesisuse tekkimine on ajalooliselt väga pikaajaline protsess, see ei toimu aasta ega paariga, vaid aastakümnetega. Riigi rahvastiku kujunemisel võivad kaasa mängida väga erinevad tegurid, alustades ajaloolistest faktoritest ning lõpetades riigikorra ja ühiskonna arengust ja jõukusest. Migratsioonil on rahvusliku mitmekesisuse kujundajana väga oluline roll. Eri regioone saab üldjuhul iseloomustada erinevate migratsiooni ehk rännet mõjutavate tegurite abil. Selles alapeatükis käsitletakse Eesti rahvusliku mitmekesisuse kujunemise ajaloolist tausta ning seda mõjutanud tegureid.

Eesti põhirahvus on eestlased, kelle arv oli 2012. aasta 1. jaanuaril Statistikaameti seisuga 924 966 (Rahvastik 2013) ehk 69,04%. Eestlastele järgnesid venelased 25,45%, ukrainlased 2,04%, valgevenelased 1,13% ja muud rahvused kokku 1,57%. Selline rahvuslik koosseis on kujunenud pika aja jooksul, kuid valdavalt siiski nõukogude perioodil, mil toimus rahvaste massiline ümberasustamine. (Rahvuskoosseis Eestis 2013)

19. ja 20. sajandil on Eesti rahvastiku rahvuslik koosseis muutunud eelkõige migratsiooni tagajärjel. 19. sajandi lõpul suurenes rahvastikus eestlaste ja venelaste ning kahanes sakslaste osakaal. Rahvuskoosseisu muutusi mõjutasid eestlaste eneseteadvuse tõus, mis vähendas eestlaste saksastumist ning valitsev venestamispoliitika. Nii oli veel 1881. aasta rahvaloendusel linnades saksa emakeelega eestlasi 7,9% kõigist eestlastest

(maal seevastu 0,4%). Venestamisega kaasnes venelastest ametnike juurdevool ning vene rahvusest tööliste ilmumine linnadesse. Rahvuskooesseisu on mõjutanud ka rahvuste vanuselise struktuuri ning loomuliku iibe erisused. 1945. aastani oli Eesti rahvastiku rahvuskooesseis suhteliselt homogeenne. Eestlased moodustasid 1881. aasta loendusel 92,9 ning 1934. aasta loendusel 88,2% alalisest rahvastikust (tollaste loenduste maa-alal). Teistest suurematest rahvusrühmadest olid 1934. aasta rahvaloendusel esindatud venelased – 8,2% (eriti Venemaaga piirnevatel aladel), sakslased – 1,5% – ja rootslased – 0,7%. 1941. aasta loendusel oli eestlasi 90,8% rahvastikust (vt tabel 2). Kuna maarahvastik on olnud ja on ka tänapäeval valdavalt eestlased, siis muutus 19. ja 20. sajandil eriti linnade rahvuskooesseis. 19. sajandi I poolel oli linnades sakslasi hinnanguliselt 40–50%, eestlasi 30–40% ning muid rahvusi 10% ümber. 1897. aasta rahvaloendusel oli linnaelanikest eestlasi juba 67,8, sakslasi 16,3, venelasi 10,9 ja juute 2,3%. 1920.–30. aastail valdasid eestlased veelgi enam ka linnades, moodustades 1934. aasta loendusel 85,3% linnarahvastikust. (Rahvuskooesseis Eestis 2013)

Tabel 2. Rahvuskooesseis Eestis 1881-1934 (% rahvastiku üldarvust 1881. Aasta loenduse maa-alal)

	1881	1897	1922	1934
Eestlased	89,8	90,6	92,5	92,9
Venelased	3,3	4,0	3,7	3,7
Sakslased	5,3	3,5	1,7	1,5
Rootslased	0,6	0,6	0,8	0,8
Muud	1,0	1,3	1,3	1,1
Kokku	100	100	100	100

Allikas: (Rahvuskooesseis Eestis 2013).

Teise maailmasõja lõppedes arvati Eesti Nõukogude Liidu kooesseisu, mis tähendas sunnitud industrialiseerimist. Industrialiseerimise üheks paratamatuks kõrvalmõjuks oli pidev välistööjõu sissevool, peamiselt vene rahvusest inimeste, kuid ka teistest Nõukogude Liidu osadest. Massilise migratsiooni tulemusena sisenes riiki ligi 10 000 inimest aastas, mille tulemusena oli 1989. aastaks Eesti rahvaarv kasvanud 1,57 miljoni inimeseni, seejuures, ligi 38,5% neist moodustasid sisserännanud võõrtööjõud. (Leping, Toomet 2008: 601) 1989. aasta loendusel registreeriti Eestis kokku 121 rahvuse esindajaid. Teistest rahvusrühmadest on Eestis enim esindatud venelased, ukrainlased ja

valgevenelased. 1934 elas Eestis 92656 venelast, neist 50 080 Eesti nüüdisterritooriumil. 1941. aasta 1. detsembriks oli venelaste arv Eestis vähenenud 72848-ni. Neist elas Petserimaal 37282, Virumaal 14107 ja Tartumaal 11276. 1959. aasta loenduse andmeil elas Eesti nüüdisterritooriumil juba 240 227 ja 1989. aastal 474 834 vene rahvusest inimest ehk 30,3% kogurahvastikust. 2000. aastal loendati Eestis 351 178 venelast (25,6% rahvastikust). 1934. aastal elas Eestis 92 ukrainlast, 1989. aasta loenduse andmeil oli neid 48 271 ehk 3,1% kogurahvastikust, 2000. aastal 29 012 (2,1%). 1934. aasta loendusel Eestis valgevenelasi ei registreeritud (neid ei elanud üldse või olid nad arvatud venelaste hulka). 1989. aastal oli Eestis 27 771 valgevenelast (vt, tabel 3). 1989. aasta loenduse andmeil kuulus rohkem kui 2/3 Eestis elavatest ukrainlastest ja valgevenelastest segarahvuselistesse perekondadesse. (Rahvuskosseis Eestis 2013)

Tabel 3. Suuremad rahvusrühmad Eestis 1934., 1989., 2000. ja 2011 aasta rahvaloenduse andmeil

Rahvus	1934		1989		2000		2011	
	Rahvaarv	%	Rahvaarv	%	Rahvaarv	%	Rahvaarv	%
Kogurahvastik	1126413	100	1565662	100	1370052	100	1340194	100
Eestlased	992520	88,1	963281	61,5	930219	67,9	924100	68,9
Venelased	92656	8,2	474834	30,3	351178	25,6	341450	25,5
Ukrainlased	92	0	48211	3,1	29012	2,1	27530	2,1
Valgevenelased	-	-	27771	1,8	17241	1,3	15315	1,1
Soomlased	1088	0,1	16622	1,1	11837	0,9	10494	0,8
Juudid	4434	0,4	4631	0,3	2145	0,1	1770	0,1
Sakslased	16346	1,5	3466	0,2	1870	0,1	1948	0,1
Lätlased	5435	0,5	3135	0,2	2330	0,2	2177	0,2
Muud rahvused	13842	1,2	19711	1,5	24220	1,8	15440	1,2

Allikas: (Rahvuskosseis Eestis 2013; Rahvastik soo... 2013); autori arvutused.

Enamus immigrante seadis end sisse Põhja- ja Kirde-Eesti tööstuslinnadesse (Tallinn, Narva) (Leping, Toomet 2008: 601). Rahvastiku ränne hoogustus pärast Esimest maailmasõda ning Eesti iseseisvumise järel. Tartu rahulepingu tulemusena emigreerus Eestisse umbes 40 000 inimest, valdavalt eestlased. 1930. aastate alguse statistika andmeil oli nii sisse- kui ka väljasõitnuid 200 000–260 000 aastas. Samas oli negatiivne rändesaldo 1923–38 kokku vaid ligi 6200 inimest. Eesti rahvastik oli suhteliselt paikne. Vahetult enne Teist maailmasõda ja sõjaaegsel perioodil hoogustus inimeste emigratsioon Eestis, peamisteks lahkujateks olid baltisakslased, kuid oli ka eestlasi, kes

lahkusid Nõukogudepoolseid repressioone kartes. 1941. ja 1949. küüditati suur hulk Eesti elanikke, valdavalt eestlasi – kokku umbes 30 000 inimest NSV Liidu kaugaladele. Eesti oli NSV Liidu intensiivse rahvastikurände piirkondi, kuhu asuti massiliselt elama ja kust ka hulgaliselt lahkuti, olles siin elanud lühemat või pikemat aega. Sõjajärgsele rändele on eelkõige iseloomulik ülisuur rändekäive, sõjajärgsel perioodil ja pärast taasiseseisvumist toimunud migratsiooni iseloomustavad andmed on toodud tabelis 4. (Rahvastiku ränne... 2013)

1990. aastate esimesel poolel asendus sisseränne väljarändega. Seoses Vene sõjaväe lahkumisega ning endiste liidulise alluvusega tehaste tootmise vähenemisega moodustas 1990–98 negatiivne rändesaldo 85 000 inimest.

Tabel 4. Rahvastikuränne Eestis ajavahemikus 1956-2009

Aastad	Saabunud	Lahkunud	Rändesaldo
1956-60	149364	118862	30502
1961-65	111560	71059	40501
1966-70	135891	93398	42493
1971-75	130389	98629	31760
1976-80	114262	85864	28398
1981-85	95225	67073	28152
1986-90	70381	62871	7510
1991-95	14332	85773	-71441
1996-99	5679	15895	-10216
2000-09	17881	35582	-17701

Allikas: (Rahvastiku ränne... 2013).

Kuna kõik Eestist lahkunud isikud ei registreerinud ennast ametlikult välja, siis oli tegelik lahkujate arv tunduvalt suurem. Paljud noored on läinud lääneriikidesse õppima või tööle. Pärast 2000. aastat on negatiivne rändesaldo (2000–09 oli see 17 701 inimest) aastate lõikes püsinud, kuid on väiksem kui eelmise sajandi viimasel kümnendil. (Rahvastiku ränne... 2013)

Suur rändesaldo pärast Teist maailmasõda tõi tulenevalt suurest immigrantide voolust kaasa ka muid muutusi. Tänu suurenevale vene keelt kõnelevate inimeste arvule ning Moskvast tulenevale korrale suurenes märgatavalt vene keele osatähtsus riigis. Alates 1970. aastast oli Eestis kasutusel kaks riigikeelt. Kindlates avaliku- ja majandussektorite

osades nagu sõjaväes, raudteel ja avalikus kaubanduses domineerisid täielikult vene keelt kõnelevad kodanikud.

Kuigi eesti keele kasutus hakkas erinevates majandusharudes vähenema, ei olnud see siiski lühema aja jooksul otseselt ohustatud – enamik kõrgkoolide õppematerjalidest jäid endiselt eestikeelseks, püsima jäid eestikeelsed ajakirjad ja ajalehed, raadiod ja telekanalid ning enamus igal aastal avaldatud raamatutest olid eestikeelsed. Samas seadis vene keele üha suurenev mõju ühiskonnas eestlaste kui rahvuse ja nende keele tuleviku pikemas perspektiivis siiski ohtu. Sellest ohust tulenevalt oli märgata suurenevat vastumeelt vene keelele ning osalemisele Nõukogude Liidu poolt loodud ühiskonnas. Eestlastel ei tekkinud kunagi tunnet, nagu nad oleksid üks osa suurest Nõukogude ühiskonnast ning eristumine eesti- ja vene rahvusest inimeste vahel jäi püsima. (Leping, Toomet 2008: 601)

Olukord muutus 1980ndate aastate lõpus. Rahvuslik ühtsustunne tõi rahva kokku kehtiva korra vastu võitlema ning iseseisvust saavutama. Selle tulemusena avardusid piirid, taastati suhted lääneriikidega ning hakati riigi majandust taas üles ehitama. Paljude Eestis elavate vene keelt kõnelevate kodanike jaoks ei tähendanud iseseisvuse saavutamine oma staatuse kaotust, vaid nüüd tuli hinnata ka oma kohta ühiskonnas. Vene rahvusest inimesed kaotasid oma dominantrahvuse privileegid ning pidid alluma uuele ühiskondlikule korrale. (Raun 2009: 530)

Iseseisvumisjärgsel perioodil lootsid paljud poliitikud, et vene rahvuse segunemise probleemid lahenevad iseenesest, kuid 1990. aastate lõpus leiti siiski, et integratsiooni probleemiga on vaja tegelema hakata. Ametlikuks eesmärgiks seati rahvuslikult mitmekesine Eesti, kus igal rahvusvähemusel on võimalik säilitada oma keel ja kultuur, samas luua ühiskond, mida iseloomustab kodanike koostöö ja ühtsustunne. (Raun 2009: 532)

Kõige enam tajuvad Eesti kodanikud tänapäeval ohtu oma turvatundele, sh usuvad nad, et Eesti kultuuritraditsioonide kaitsmiseks välismõjude eest tuleks kasutusele võtta erinevaid abinõusid. Lisaks on hirm halva majandusliku seisu üle. Eestlaste suhtumist immigrantidesse muudavad negatiivselt eelkõige sotsiaalsed tegurid nagu alkoholism,

narkootikumid, sõltuvus ja kuritegevus ning majanduslikud tegurid nagu vaesus ja töötus, lisaks mõjutavad seda ohu tunnetamine rahvusliku identiteedile ja kultuurile. Eestlaste hoiakud uusimmigrantide suhtes põhinevad ebakindlusel, st eestlased tunnevad end globaliseeruvad maailmas ja võimalike immigrantide kontekstis kultuuriliselt ebakindlamalt, samas Eestis elavad venelased aga majanduslikumalt ebakindlamalt. (Vetik 2007)

Lääneriikides on migratsioonipoliitika küsimus viimasel ajal palju tähelepanu saanud. Ühelt poolt suhtutakse immigrantidesse kui kultuuri ja majanduse edasiviivat jõudu. Immigrandid pakuvad paljudele tööstustele oskustöölisi ning nad lisavad sihtriigi kultuurile uusi variatsioone rikastades seda. Samas on aga hirm, et immigrandid võtavad sihtriigi elanikelt töö ära, kasutavad sihtriigi sotsiaalkindlustuse süsteeme sinna ise makse maksmata, põhjustavad rahvuste vahelisi konflikte ning põhjustavad kuritegevuse ja muude sotsiaalsete pahede kiiret arengut sihtriigis. (Hainmueller, Hiscox 2007:400)

Põhilised muutused Eesti rahvuslikus mitmekesisuses on toimunud viimase 70 aasta jooksul. Peamised migratsiooniotsused on seejuures tingitud olnud eelkõige majanduslikust ebastabiilsusest ning sõjategevusest ja poliitilisest tagakiusamisest. Viimase 20 aasta jooksul on migreerumise tegurid ning põhjused eestlaste ja siin elavate immigrantide jaoks muutunud olles eelkõige tehtud majanduslikel kaalutlustel. Riigi rahvusliku mitmekesisuse ajaloolise tagapõhja tundmine aitab paremini mõista selle riigi elanike hoiakute kujunemist. Seega aitab see kaasa analüüsi tulemuste mõistmisel ning nende tõlgendamisel.

2. HOIAKUID IMMIGRANTIDE SUHTES SELGITAVATE TEGURITE ANALÜÜS EESTI NÄITEL

2.1. Andmed ja metoodika

Antud bakalaureusetöös kasutatakse Euroopa Sotsiaaluuringu (*European Social Survey* – ESS) kuuenda vooru andmeid 2012. aasta kohta. Nimetatud andmed avaldati 29. novembril 2013. Andmebaas sisaldab endas andmeid 20 riigi kohta sh Belgia, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi, Taani, Eesti, Soome, Saksamaa, Ungari, Islandi, Iirimaa, Iisraeli, Kosova, Hollandi, Norra, Poola, Portugali, Venemaa, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania, Rootsi, Šveitsi ja Suurbritannia. Käesolevas töös kasutatakse andmeid vaid Eesti kohta. ESS kuuenda vooru uuringu põhilisteks uurimisteemadeks olid meedia, sotsiaalne usaldus, huvi poliitika vastu ning selles osalemine, sotsiaal-poliitiline orientatsioon, sotsiaalne kõrvalejätetus, rahvus, rahvuslik ja religioosne kuuluvus, usaldus politsei ja kohtu töösse, geograafilised ja sotsiaalmajanduslikud näitajad, töö ning perekond ja üldine heaolu.

Andmebaasis sisalduvad andmed on individuaalsel tasandil ning kõik küsitletud olid vanemad kui 15 eluaastat. Eestis viidi küsitlus läbi perioodil 07.06.2013-27.06.2012 nii eesti- kui venekeelsena (ESS6 - 2012 *Documentation Report Edition* 1.2). Uuringu kuuenda vooru andmebaas sisaldab Eesti kohta vastuseid 2380. Andmed on kaalutud vastavalt ESS soovitusetele. Analüüsimiseks kasutatakse regressioonanalüüsi ning statistilise andmeanalüüsi programmi *SPSS Statistics*. Regressioonanalüüs valiti antud töö läbiviimiseks seetõttu, et see võimaldab mõõta majandusnähtuste vahelise seose olemasolu, suunda ning tugevust, mis on ka töö eesmärgist tulenevalt olulised.

Täitmaks töö eesmärki on inimeste hoiakuid immigrantide suhtes hinnatud kolmest alltoodud küsimusest lähtuvalt, millele vastajad on andnud 11- palli skaalal hinnangu:

- kas riigi majandusele mõjub see hästi või halvasti, kui teisest riigist pärit inimesed siia elama tulevad;
- kas immigrantide sihtriiki elama asumine kahjustab või rikastab riigi kultuurielu;
- kas riik muutub immigrantide tõttu elukohariigina halvemaks või paremaks.

Analüüsis kasutatavad on valitud vastavalt ESS andmebaasi andmete kättesaadavusele ja teoreetilistele käsitlustele, mis on põhiliselt toodud alapunktis 1.2. (vt tabel 1, lk 18) Inimkapitali teooria kohaselt hoiakud immigrantidesse sõltuv haridustasemest, mis omakorda on ka seoses sissetulekuga ning hõivestaatusega. Haridustasemed on käesolevas töös selguse mõttes grupeeritud väiksemaks arvuks kategooriateks, lülitades muutuja mudelisse fiktiivse muutujana vastavalt 0-madal haridustase, 1- keskmine haridustase ja 2- kõrgem haridustase. Sissetuleku rühmad on antud töös detšiilidena ühest kuni kümneni, mille vastavad väärtused on toodud töö lisas 1. Hõivestaatuse määramiseks on kasutatud näitajad selle kohta, milline oli vastaja tegevus viimase seitsme päeva jooksul. Muutuja jagati kolme rühma: 0- mitteaktiivsed, 1- töötud, 2- hõivatud. Kategoriseerimisel lähtuti Rahvusvahelisele Tööorganisatsiooni (*International Labour Organization*) käsitlusele, mille kohaselt on töötu inimene, kes kuuluvad tööealise elanikkonda, ei olnud antud perioodil palgalisel tööil või ei tegutsenud füüsilisest isikust ettevõtjana, kes on antud perioodil võimeline töötama ning kes otsib aktiivselt tööd. Hõivatud isikud on need, kellel valitud perioodil oli tasuline töö või oli füüsilisest isikust ettevõtja või viibis töölt puhkusel. Mitteaktiivsete inimeste hulka kuuluvad need, kes antud perioodil erinevatel põhjustel tööd ei otsinud. Põhjusteks võib olla näiteks õpingud, militaarteenistus, kodus teiste perekonnaliikmete eest hoolitsemine, vangistus, pension ja puue või invaliidsus (st inimesed, kes on täielikult sõltuvad teistest inimestest).

Kontakti teooria kontrollimiseks kasutas autor muutujat, kas inimene on viimase kümne aasta jooksul vähemalt kuue kuu pikkusel perioodil töötanud mõnes teises riigis. Seda muutujat on kontakti teooria kontrollimiseks oma töödes kasutanud ka teised autorid (vt nt Halapuu, *et al.* 2013). Kultuurilise marginaalsusteooria muutujaks on käesolevas töös küsimus, kus vastaja annab oma subjektiivse hinnangu sellele, kas ta kuulub mõnda

gruppi, keda antud riigis taga kiusatud. Samuti on kasutatud näitajat selle kohta, kas vastaja kuulub mõnda kindlasse ususekti või usulahku.

Poliitilise kaasatuse teooria tegurina on käesolevas töös kasutatud kahte muutujat. Esimene muutuja väljendub küsimuses, millise erakonna poolt vastaja viimastel valimistel hääletas. Selle küsimuse osas olid vastajad andnud vastuseid vastavalt Eesti erakondade nimistule ning lisatud oli ka üksikkandidaadi vastus. Et muutuja vastused antud töö käigus informatsiooni pakuksid, lisati antud muutuja analüüsi fiktiivse muutujana vastavalt: 0- hääletati üksikkandidaadi poolt, 1- hääletati parempoolse erakonna poolt ja 2- hääletati vasakpoolse erakonna poolt. Väärtused valiti selliselt kuna poliitilise kaasatuse teooria kohaselt on inimesed, kes pooldavad parempoolseid erakondi immigrantide suhtes halvemini meelestatud ning pooldavad üldjuhul parempoolsete parteide immigratsioonipoliitikat. Erakondade jagamisel parem -ja vasakpoolseteks kasutati Eesti Erakondade Ajalugu ning erakondade kodulehtedel olevat informatsiooni, millele vastavalt on parempoolsed erakonnad: Erakond Isamaa ja Res Publica Liit, Eesti Reformierakond, Erakond Eesti Kristlikud Demokraadid, Eesti Iseseisvuspartei ja Eesti Vabaduspartei – Põllumeeste Kogu. Vasakpoolseid parteid: Eesti Keskerakond, Eesti Konservatiivne Rahvakogu, Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Erakond Eestimaa Rohelised ja Eestimaa Ühendatud Vasakpartei. Samuti on lisatud muutuja inimeste usalduse kohta institutsioonidesse, millele vastajad on andnud subjektiivse hinnangu 11- palli skaalal.

Sotsiaalse kuuluvuse teooria kohta on toodud näitaja, kas vastaja elab koos partneriga või mitte, mida on kasutanud ka näiteks Rustenbach (2010), kus oli küll kasutatud näitajat, kas vastaja elab koos perekonnaga või mitte. Naabruskonna turvalisuse hindamiseks on kasutatud näitajaid, kas inimene tunneb end turvaliselt, kui pimedal ajal naabruskonnas üksi ringi kõnnib ning kas tema või mõni tema leibkonna liige on varasemalt kuritegevusega kokku puutunud. Näitajatest esimene on hinnatud vastaja poolt subjektiivselt 4- palli süsteemis.

Alljärgnevas tabeli 5 on toodud binaarsete muutujate ümberkodeerimised võrreldes ESS andmebaasi kodeeringutega. See oli vajalik selleks, et erinevate muutujate puhul oleks tagatud sisukas seose suund, st hoiakute positiivne muutumine sõltumatu muutuja

väärtuste kasvamisel väljenduks positiivse märgiga ja negatiivne muutumine negatiivse märgiga.

Tabel 5. ESS andmebaasi binaarsete andmete ümberkodeerimine käesolevas töös

Muutuja	ESS kodeering	Kodeering töös
Kas inimene on sündinud oma elukohariigis	1 - jah 2 - ei	0 - jah 1 - ei
Sugu	1 - M 2 - N	0 - M 1 - N
Kas inimene või tema leibkonna liige on viimase viie aasta jooksul kuritegevusega kokku puutunud	1 - jah 2 - ei	0 - jah 1 - ei
Religiooni kuulumine	1 - jah 2 - ei	0 - jah 1 - ei
Kas inimene kuulub diskrimineeritud inimeste gruppi	1 - jah 2 - ei	0 - ei 1 - jah
Kas inimene elab koos partneriga	1 - jah 2 - ei	0 - jah 1 - ei
Kas inimene on välismaal töötanud	1 - jah 2 - ei	0 - ei 1 - jah

Allikas: autori koostatud.

Tabelis toodud esimene tegur, kas inimene on sündinud Eestis või mitte, on aluseks kahe rahvusgrupi võrdluseks. Nagu ka juba varasemalt öeldud, defineerib autor põhi- ja vähemusrahvuse grupid vastavalt sellele, kas inimene on Eestis sündinud või mitte. Ülejäänud kuue muutuja kohta võib varasemate uuringute tulemustele toetudes koostada järgmised sisulised hüpoteesid:

1. naised suhtuvad immigrantidesse positiivsemalt, kui mehed;
2. inimesed, kes ei ole kuritegevusega kokku puutunud suhtuvad immigrantidesse positiivsemalt;
3. inimene, kes ei oma religioosseid vaateid suhtuvad immigrantidesse positiivsemalt;
4. inimene, kes on diskrimineerimisega kokku puutunud suhtub immigrantidesse positiivsemalt;
5. üksikud inimesed suhtuvad immigrantidesse positiivsemalt;
6. välismaal töötanud inimesed suhtuvad immigrantidesse positiivsemalt.

Lisaks eelpool toodud muutujatele on mudelitesse lülitatud ka muutujad selle kohta kui õnnelikuna inimene ennast tunneb ning kas ta peab üldist inimeste võrdset kohtlemist oluliseks. Nendest esimene on hinnatud 11- palli skaalal, kus null kujutab seda, et inimene on täiesti õnnetu ja kümme, et inimene on oma eluga täielikult rahul ja õnnelik. Samuti pidas autor oluliseks näitajat, milles vastaja hindab 6- palli süsteemis seda, kas tema arvates on oluline, et kõiki inimesi koheldakse võrdsetena. Paljud eelnevad hoiakuid puudutavad tööd on sisse toonud ka demograafilised muutujad nagu vanus ja sugu, mis autori arvamusel võib antud töö kontekstis samuti huvi pakkuda. Lisaks on eelnevad töös kasutanud ka näitajat, kas inimene elab maapiirkonnas või linnas, mis töös on kategoriseeritud väiksemaks arvuks vastustes ning lisatud fiktiivse muutujana vastavalt: 0- elab maapiirkonnas, 1- elab väikelinnas ja 2- elab suurlinnas või selle äärelinnas.

Ülevaade kõikidest mudelites kasutatud andmetest, nende kodeeringutest ning oodatavatest seose suundadest on ära toodud töö lisas 1. Kokku on kõigi muutujatega koostatud kolm mudelit, millest esimene uurib hoiakute kujunemist vastavalt immigrantide mõjust majandusele, teine immigrantide mõjust kultuurile ning kolmas immigrantide mõjust elukoha riigi kujundajana. Kõigi kolme mudeli juures vaadeldakse eraldi põhi- ja vähemusrahvuse gruppi. Põhi- ja vähemusrahvuse grupi eristamiseks on antud töös kasutatud ESS kuuenda vooru kogutud andmeid selle kohta, ja vastaja on Eestis sündinud või mitte. Kuigi nimetatud andmebaas võimaldaks kasutada ka rahvusgruppide lõikes, otsustas autor siinkohal siiski jääda vaid üldise määratluse juurde ning rahvusgruppe analüüsi mitte kaasata kuna lähtudes töö ülesehitusest oli töö eesmärgiks hoiakuid kujutavate tegurite leidmine rahvusgruppide lõikes.

Kuigi töö keskmeks on hoiakuid immigrantide suhtes kujutavad tegurid tuleks silmas pidada ka, et hoiakute kujunemisel võivad kaasa mängida ka teised tegurid. Sellisteks teguriteks võivad näiteks olla riigi ajalooline ja poliitiline taust ning ka vähemus või immigrantrahvastikku iseloomustavad näitajad nagu immigrantide osakaal kogurahvastikus või nende päritolu. Töö esimese peatüki alapunkt 1.3. käsitles Eesti rahvastiku kujunemiste ajaloolist protsessi ning sellega kaasnevat poliitilist tausta. Alapunktis toodi välja ka muutused Eesti elanikkonna rahvuslikus koosseisus ning

nende põhilised mõjutegurid. Autor leiab, et Eesti elanikkonna rahvusliku kujunemise ja ajaloolise tausta selgitamine on töö eesmärgist tulenevalt oluline kuna võib välja tuua olulised hoiakuid kujutavad tegurid, näiteks Eestis suuruselt teise rahvusgrupi – venelaste suhtes. Käesolevas töös 1991 vastajat olid Eestis sündinud ning 388 olid sündinud mõnes muus riigis, seega lõplik kogu valimi maht on 2379 kuna analüüsi ei kaasata puuduvate väärtustega vastajaid.

Analüüsi aluseks olevate andmete näol on tegemist ristandmetega. Uurimaks tegureid, mis mõjutavad inimeste hoiakuid immigrantide suhtes, viis autor läbi regressioonanalüüsi, mille käigus hinnati kolme mudelit. Esmalt analüüsitakse immigrantide mõju majandusele, teiseks immigrantide mõju kultuurielule ning kolmandaks immigrantide mõju Eesti kui elukohariigi kujunemisel. Mudelite üldkuju on järgnev:

$$(1) Y_i = \alpha_0 + \sum_{j=1}^k \beta_j X_{ij} + u_i$$

kus Y_i – i-nda indiviidi hoiakuid immigrantidesse iseloomustav näitaja;
 $X_{i,j}$ – hoiakuid immigrantide suhtes selgitava j-nda teguri väärtus i-nda indiviidi korral;
 $j = 1, 2, 3, \dots, k$ – hoiakuid selgitavate tegurite arv;
 α_0, β_i – hinnatavad parameetrid;
 u_i – vealiige.

Mudelid on hinnatud vähimruutude meetodil ning kuna tegemist on ristandmetega, mille korral võib esineda heteroskedastiivsuse oht on kasutatud vähimruutude hindamise meetodit. Lineaarsed regressioonmudelid on hinnatud üle kogu valimi ning eraldi nii põhi - kui vähemusrahvuse grupi lõikes. Nagu ka juba eespool mainitud on rahvusgruppide aluseks võetud asjaolu, kas vastaja on sündinud Eestis või mitte.

Järgnevas alapunktis on toodud ülevaade muutujaid iseloomustavast kirjeldavast statistikast nii Eesti üldvalimi korral kui põhi- ja vähemusrahvuse lõikes. Peatüki kolmandas ja viimases alapunktis tuuakse välja mudeli hindamise tulemused.

2.2. Andmete kirjeldav statistika

Analüüsi läbiviimiseks antud töös on kasutatud *SPSS Statistics* tarkvara. Andmete kirjeldav statistika on käesolevas alapunktis välja toodud kahes osas, millest esimene kajastab kirjeldavat statistikat pidevate tunnuste kohta ning teises tabelis toodud tulemused iseloomustavad antud töö aluseks olevat valimit. Järgnevas tabelis 6 on toodud analüüsis kasutatud andmete pidevate tunnuste kirjeldavad statistikud. Saadud tulemusi saab tõlgendada nii, et positiivne ja negatiivne tulemus näitavad sisuliselt keskmisest rohkem ja vähem tolerantsemaid hoiakuid immigrantide suhtes.

Nagu allolevast tabelist näha, et kolme sõltuva muutuja korral, immigrantide mõju majandusele, immigrantide mõju kultuurielule ja immigrantide mõju elukohariigile, on üllatuslikult vähemusrahvuse hoiakud immigrantide mõjule mõnevõrra madalamad kui põhirahvuste omad. Eelduste kohaselt oleks võinud oodata vastupidist tulemust kuna inimesed, kes ei ole Eestis sündinud peaksid suhtuma sarnases olukorras olevatesse inimestesse mõistvamalt. Usaldus Eesti õigussüsteemi on kõrgem põhirahvuse hulgas, mida võib ühelt poolt selgitada ka sellega, et poliitiline osalus on seotud suurema kaasatusega riigi ühiskonda, vähemusrahvuse puhul ei pruugi inimesed olla ühiskonda piisavalt integreerinud ning seetõttu on usaldus nende hulgas ka väiksem kui põhirahvuse korral.

Olulist erinevust võib näha põhi- ja vähemusrahvuse sissetuleku gruppide keskväärtuste vahel. Põhirahvuse sissetulek on vähemusrahvuse omast märgatavalt kõrgem. Ka paljud antud valdkonna teoreetikud on välja toonud, et reeglina kuuluvad immigrandid pigem madalama sissetulekuga rühmadesse, kuna erinevus haridussüsteemides (ja tihti ka madalam haridustase), keelebarjäärid ning muud sotsiaal-majanduslikud tegurid erinevate rahvuste vahel on erinevad. Erinevust Eesti põhi- ja vähemusrahvuse haridustasemetes vaadeldakse kirjeldava statistika tabelis 7. Naabruskonna turvalisuse hinnang on veidi kõrgem põhirahvuse hulgas. Samuti tunnevad end pisut õnnelikumana just viimati nimetatud grupi liikmed.

Tabel 6. Euroopa Sotsiaaluuringu Eesti andmete kirjeldavad statistikud rahvusgruppide lõikes

Muutuja	Näitaja	Põhirahvus	Vähemusrahvus	Kogu valim
Usaldus õigussüsteemi	N	1933	363	2297
	Keskväärtus	5.12	4.01	4.94
	St. hälve	2.434	2.735	2.516
	Min	0		
	Max	10		
Immigrantide mõju riigi majandusele	N	1900	355	2256
	Keskväärtus	4.94	4.70	4.90
	St. hälve	2.259	2.671	2.331
	Min	0		
	Max	10		
Immigrandi mõju riigi kultuurielule	N	1929	361	2291
	Keskväärtus	5.58	5.45	5.56
	St. hälve	2.408	2.637	2.446
	Min	0		
	Max	10		
Immigrantide mõju riigile elukohariigi kujundajana	N	1887	343	2231
	Keskväärtus	4.77	4.75	4.77
	St. hälve	2.157	2.223	2.167
	Min	0		
	Max	10		
Kas inimene tunneb end õnnelikuna	N	1981	387	2369
	Keskväärtus	6.92	6.33	6.87
	St. hälve	1.951	2.365	2.036
	Min	0		
	Max	10		
Naabruskonna turvalisus	N	1972	381	2354
	Keskväärtus	2.88	2.43	2.80
	St. hälve	0.787	0.826	0.810
	Min	1		
	Max	4		
Sissetulek	N	1629	341	1970
	Keskväärtus	5.97	4.85	5.77
	St. hälve	2.898	2.628	2.884
	Min	1		
	Max	10		
Võrdne kohtlemine	N	1967	378	2346
	Keskväärtus	4.54	4.69	4.56
	St. hälve	1.107	1.100	1.110
	Min	1		
	Max	6		

Allikas: (ESS Round 6); autori arvutused

Ootuspäraselt aga peavad just rahvusvähemusse kuuluvad inimesed olulisemaks seda, et kõiki inimesi koheldakse ja nendesse suhtutakse võrdselt. Tabelis 7 on toodud kirjeldav statistika ülejäänud analüüsis kasutusel olevate muutujate kohta, samuti rahvusgruppide lõikes. Nagu näha on suur vahe põhi- ja vähemusrahvuse religioosses kuulumises, põhirahvuse valimis omab kindlaid religioosseid vaated vaid 22,6% vastanutest samas kui vähemusrahvuse hulgas on see protsent 68,1%.

Tabel 7. Euroopa Sotsiaaluuringu Eesti andmete kirjeldavad statistikud, protsentuaalne jaotus (%)

Muutuja		Põhirahvus	Vähemusrahvus	Kogu valim
Kokkupuude kuritegevusega	Jah	21,7%	17,8%	21%
	Ei	78,3%	82,2%	79%
Religioosne kuulumus	Jah	22,6%	68,1%	30%
	Ei	77,4%	31,9%	70%
Kokkupuude diskrimineerimisega	Jah	8,3%	27,0%	11,3%
	Ei	90,5%	73,0%	88,7%
Sugu	Mees	43,2%	35,8	42%
	Naine	56,8%	64,2%	58%
Vanus	15-35	32,8%	5,9%	28,4%
	36-55	32,0%	28,4%	31,4%
	56-65	14,7%	25,0%	16,4%
	66-100	20,5%	40,7%	23,8%
Elab koos partneriga	Jah	53,0%	56,2%	53,5%
	Ei	47,0%	43,8%	46,5%
Välismaal töötamine	Jah	7,8%	3,9%	7,2%
	Ei	92,2%	96,1%	92,8%
Haridus	Madal	25,4%	21,4%	24,7%
	Keskmine	48,7%	55,4%	49,8%
	Kõrge	25,9%	23,2%	25,4%
Poliitiline kuulumus	Üksik	44,8%	71,6%	49,2%
	Parem	28,6%	4,9%	24,7%
	Vasak	26,6%	23,5%	26,1%
Elukoha asustustüüp	Maakoht	34,8%	11,3%	31,0%
	Väikelinn	32,5%	33,0%	32,6%
	Suurlinn	32,7%	55,7%	36,5%
Tööstaatus	Mitteaktiivne	43,0%	58,8%	45,6%
	Töötu	3,5%	4,6%	3,7%
	Hõivatud	53,4%	36,6%	50,7%

Allikas: (ESS Round 6); autori arvutused

Tulemus ei ole üllatav kuna teatavasti on eestlased suhteliselt mitteusklik rahvas. Näiteks 2011. aastal pidasid Eesti rahvastikus omaks mõnd usku 24,3% kogu

elanikkonnast, seejuures eestlaste hulgas pidas end usklikuks vaid 15,8%, aga suuruselt teise rahvuse – venelaste, hulgas omas religioosset kuuluvust 41,8% inimestest kogu vene rahvusest elanikkonna hulgas. (Vähemalt 15-aastased...2014)

Märgatavat erinevust rahvusgruppide lõikes võib täheldada ka diskrimineerimisega kokkupuutumisel, kus põhirahvusest on diskrimineerimisega kokku puutunud vaid 8,3% vastanutest, samas kui vähemusrahvuse hulgas oli see protsent ligikaudu kolm korda suurem 27,0%. Vanuserühmade lõikes on mitteeestlased keskmisest vanemad võrreldes eestlastega. Kahes esimeses vanuserühmas on vähemusrahvuse osakaal aga märgatavalt väiksem. Üheks võimalikuks põhjuseks võib olla näiteks see, et toetudes alapunktis 1.3. toodud migratsioonivoolude tabelis toodud informatsioonile (Tabel 4, lk 22), suuremad rahvastiku sissevoolud toimusid 1950ndatel aastatel ning seega on loogiline, et viimases vanuserühmas on inimeste osakaal on suurim. Samas kui nimetatud aastatel emigreerunud inimeste järeltulijad on sündinud Eestis. Selles valguses võib osutada oluliseks ka saadud analüüsi tulemuste võrdlemine rahvusgruppide või kodanike ja mittekodanike lõikes.

Olulist erinevust võib märgata ka viimase kolme tabelis toodud muutuja osas. Viimati hääletatud poliitilise partei ideoloogia järgi jaotatud poliitiline kuuluvus näitab, et kui põhirahvuse osas hääletas parempoolsete parteide poolt 28,6%, siis vähemusrahvuse osas oli tulemus kordades vähem, vaid 4,9%. Elukoha asustustüüp näitab ka, et vähemusrahvuse hulgas elab maapiirkonnas tunduvalt väiksem osakaal vastanutest ning suurlinnas või selle ümbruses tunduvalt rohkem kui põhirahvuste hulgas. Seda kinnitab ka alapunktis 1.3. Eesti rahvusliku koosseisu kujunemise käsitlus, mille kohaselt siia elama asunud teistest rahvustest inimesed kogunesid pigem linnadesse kui maapiirkondadesse. Viimase erinevusena võib välja tuua veel erisused tööturu staatuste lõikes, nimelt mitteaktiivsete osakaal on suurem just vähemusrahvuse grupis, samas kui põhirahvuse grupis on hõivatuse osakaal võrdlemisi suurem. Kuigi töötute osakaal mõlema grupi lõikes on sarnane, on see siiski suurem just vähemusrahvuse grupis.

Järelejäänud näitajad on gruppide lõikes üldjuhul sarnased. Mõlemas võrdlusgrupis on meeste osakaal väiksem kui naiste, haridustasemed on samuti väga sarnased, kui eestlaste hulgas on rohkem kõrgema haridusega inimesi, siis vähemusrahvuse grupis on

rohkem keskmise haridusega ja vähem madalama haridusega inimesi. Empiirilise osa järgnevas ja viimases alapunktis on toodud läbiviidud analüüsi tulemused kolme mudeli kohta.

2.3. Hoiakuid immigrantide suhtes selgitavate tegurite analüüs rahvusgruppide lõikes

Järgneva analüüsi käigus püüab autor välja selgitada tegureid, mis mõjutavad inimeste hoiakuid immigrantide suhtes. Vastavaid tegureid, nagu ka juba eespool mainitud, hinnatakse kolme mudeli põhjal, millest esimene käsitleb hoiakuid mõjutavate tegurite kujunemist majanduse kontekstis, teine kultuuris ja kolmas Eestis kui elukohariigis. Kõik kolm mudelit on hinnatud üle kogu valimi, st tervet Eestit iseloomustava valimi, ning eraldi põhi- ja vähemusrahvuse gruppides. Kokkuvõtlik tabel esimese mudeli kohta on toodud järgnevas tabelis 8. Esimese mudeli analüüsi on kaasatud kokku 1740 vaatlust, millest 1466 kuulusid põhirahvusgruppi ning 274 vähemusrahvusesse, mudelisse ei kaasatud neid vaatlusi, mille kohta oli mõni vaatlusalune teguri vastus puudu.

Esimese mudeli analüüsi tulemustest (tabel 8) on näha, et üldvalimi lõikes kehtib Eesti kohta inimkapitali teooria, kuna kõrgem haridustase on analüüsi tulemusena oluline tegur. Sama kehtib ka põhirahvuse valimi korral, vähemusrahvuse korral, aga antud teooriat kinnitada ei saa. Samuti on põhirahvuste grupis ja ka üldvalimis oluline sissetulek, vähemusrahvuse grupis aga mitte. Sissetuleku suurus võib hoiakuid mõjutada, kuna suurema sissetulega inimesed ei tunne end immigrantidest niivõrd ohustatuna, sest immigrantid asuvad reeglina töötama madalama tasuga töödele. Selgitust selleks võib lisaks inimkapitali teooriale leida veel McLaren (2001: 91) toodud väitega, mille kohaselt on riikides, kus migratsioon on toimunud juba pikemal perioodil kõrgemalt haritud inimeste suhtumine parem. Selle väite taustal võib ka kogu valimi ja põhirahvuse valimi põhjal väita, et kuna Eestis on migratsioon omanud laialdast kajastust suhteliselt pikal perioodil arvestades meie ajalugu, siis võivad kõrgema haridusega inimesed oma hoiakute kujunemisel lähtuda ka sellest, et olles haritumad ning rohkem kursis poliitiliste teemadega kujuneb nende suhtumine paremaks.

Tabel 8. Lineaarne regressioonimudel hindamaks hoiakuid kujundavaid tegureid majanduslikust seisukohast lähtuvalt

Tegur	Põhirahvus			Vähemusrahvus			Kogu valim		
	β^1	(se) ²	β^3	β'	(se)	β	β'	(se)	β
õigustüst.usaldus	,079*	,024	,091	,118*	,051	,146	,088*	,021	,103
õnnelikkus	,102*	,032	,090	,065	,062	,066	,100*	,028	,091
kuritegevus	-,007	,131	-,001	-,020	,341	-,004	,004	,121	,001
naabruskond	,051*	,076	,019	-,083	,181	-,031	,042	,069	,016
religioon	-,118	,136	-,036	-,202	,283	-,043	-,206	,118	-,044
diskrimin.	,256	,206	,033	1,120*	,311	,224	,571*	,168	,084
sugu	,166	,118	,038	-,462	,286	-,102	,085	,108	-,020
elab partneriga	,081	,123	,019	,215	,311	,048	,076*	,113	,018
välismaal tööt.	,349	,195	,046	-,733	,702	-,068	,272	,187	,035
sissetulek	,040*	,025	,054	,058	,064	,070	,038*	,023	,051
võrdsus	,126*	,050	,064	,215	,121	,105	,148*	,046	,075
haridus (ref: madalam)									
Keskmine	,219	,148	,051	,168	,363	,038	,202	,136	,047
Kõrgem	,250*	,089	,105	,203	,217	,079	,253*	,082	,105
tööturu staatus (ref: mitteakt.)									
Töötu	-,406	,310	-,035	,414	,737	,038	-,329	,281	-,029
Hõivatud	-,145*	,072	-,067	,244	,195	,107	-,106	,067	-,049
elukoht (ref: maakoht)									
Väikelinn	,215	,136	,048	,352	,454	,077	,247	,129	,054
Suurlinn	,058	,073	,025	-,087	,227	-,040	,036	,068	,016
parteiline (ref: üksik)									
Parem	-,045	,140	-,010	,411	,605	,042	-,035	,131	-,007
Vasak	,006	,070	,003	,026	,158	,010	,007	,063	,003
vanus(ref:15-35)									
36-55									
56-65	-,509*	,146	-,111	-,109	,561	-,022	-,474*	,138	-,102
66-100	-,388*	,089	-,131	-,223	,289	-,089	-,358*	,081	-,125
	-,426*	,061	-,239	-,327	,207	-,217	-,419*	,056	-,245
vabaliige	3,047*	,473		2,780*	1.201		2,940*	,427	
valimi maht	1466			274			1740		
	P= 0,000, R ² = 0,108			P= 0,000, R ² = 0,201			P= 0,000, R ² = 0,111		

Märkused: * Statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,05. Sõltuv muutuja, kas see mõjub riigi majandusele hästi või halvasti kui immigrandid riiki elama tulevad. Analüüsi käigus on arvesse võetud soovituslikku disainikaalu.

Allikas: (ESS Round 6), autori arvutused

¹ Tähistab siin ja edaspidi parameetri hinnangut.

² Tähistab siin ja edaspidi parameetrite hinnangute standardvigu.

³ Tähistab siin ja edaspidi parameetri β standardiseeritud hinnangut.

Mõlema rahvusgrupi lõikes oli oluline institutsionaalne usaldus, mida kasutati poliitilise kaasatuse teooria kontrollimiseks. Nimetatud teooria kohta lisatud teine muutuja, mis sisaldas informatsiooni vastaja poliitilise ideoloogia kohta, aga mingit tulemust ei andnud. Olenemata sellest võib analüüsi tulemusena osaliselt väita, et poliitilise kaasatuse teooria kehtib mõlema alamvalimi ja kogu valimi korral. Põhirahvusgrupi tulemustele toetudes saab väita, et esimese mudeli korral kehtib ka naabruskonna turvalisuse teooria, samas ei saa seda öelda vähemusgrupi ega kogu valimi kohta. Lisaks olid põhirahvusgrupis (ja koguvalimis) olulised vanuserühmad ning seose suund vastas autori ootustele, st autor eeldas, et vanemad inimesed suhtuvad immigrantidesse pigem halvemini kuna ei ole muutustele nii vastuvõtlikud kui nooremad, nimelt on võrdlusgrupiks võetud nooremad inimesed vanusevahemikus 15-35 eluaastat. Lisaks on samas valimigrupis oluline ka tööturu staatus, mis mõjutab inimeste hoiakuid negatiivselt. Üheks põhjuseks võib olla näiteks see, et hõivatud inimesed tunnevad end rohkem immigrantidest ohustatult, kuna kardavad, et immigrantid ohustavad nende töökohta.

Antud mudeli puhul ei ole oluliseks osutunud aga tegurid, näiteks sugu, elukoha asustustüüp ning töökogemus mõnes välisriigis, millele on viidanud erinevad autorid (nt Coenders *et al.* 2003 ning Card *et al.* 2005). Subjektiivsed tegurid, nagu inimese õnnetunne ning võrdse kohtlemise põhimõte on olulised põhirahvuse grupi analüüsi tulemusena. Seevastu vähemusgrupi jaoks on hoiakute kujundajana oluline tegur kokkupuude diskrimineerimisega, st vähemusgrupp tõestab antud mudelis kultuurilist piirteooriat. Sellest võiks esimese mudeli kokkuvõtteks järeldada, et põhirahvuse hoiakuid kujundavad pigem majanduslikud näitajad (haridus sissetuleks, tööturustaatus). Võrdlusgrupi puhul aga ei ole kuigi palju tegureid välja tuua. Üheks võimalikuks põhjuseks võib olla see, et vähemusrhivuse grupp on võrreldes põhirahvusega suhteliselt väike.

Teise mudeli analüüsi tulemused (tabelis 9), mille sõltuvaks muutujaks oli tegur, kas immigrantid rikastavad või kahjustavad riigi kultuurielu, on esimese mudeliga sarnased.

Tabel 9. Lineaarne regressioonimudel hindamaks hoiakuid immigrantide suhtes kultuurist lähtuvalt

Tegur	Põhirahvus			Vähemusrahvus			Kogu valim		
	β'	(se)	β	β'	(se)	β	β'	(se)	β
Õigusüst. usaldus	,077*	,027	,079	,057	,057	,062	,081*	,024	,085
Õnnelikkus	,096	,036	,075	,031	,069	,028	,090*	,032	,072
Kuritegevus	,111	,148	,019	-,076	,369	-,012	,107	,137	,018
Naabruskond	,093	,086	,030	,098	,198	,033	,071	,078	,024
Religioon	,128	,154	,022	-,502	,314	-,094	,001	,134	,000
Diskrimineerimine	,470*	,230	,056	,696*	,339	,123	,632*	,187	,085
Sugu	,334*	,134	,068	-,662*	,315	-,128	,214	,123	,043
Elab partneriga	,018	,139	,004	,854*	,342	,168	,102	,128	,021
Töötas välismaal	,480*	,221	,057	-1,021	,798	-,079	,383	,213	,043
Sissetulek	,025	,028	,029	,111	,071	,116	,029	,026	,035
Võrdsus	,147*	,057	,066	,431*	,136	,182	,190*	,053	,084
Haridus (ref: madalam)									
Keskmine	,497*	,169	,103	-,145	,402	-,029	,383*	,155	,078
Kõrgem	,443*	,101	,167	,113	,235	,038	,401*	,092	,149
Tööturu staatus (ref: mitteakt.)									
Töötu	-,404	,358	-,030	,343	,815	,028	-,310	,324	-,024
Hõivatud	-,106	,081	-,044	,387	,216	,149	-,046	,076	-,019
Elukoht (ref: maakoht)									
Väikelinn	,141	,154	,028	,446	,517	,085	,212	,147	,042
Suurlinn	,003	,083	,001	-,450	,259	-,178	-,064	,078	-,025
Parteiline (ref: üksik)									
Parem	,020	,159	,004	,024	,679	,002	,070	,149	,013
Vasak	,002	,080	,001	-,035	,172	-,012	,026	,071	,010
Vanus (ref: 15-35)									
36-55	-,496*	,165	-,096	-,279	,630	-,050	-,453*	,156	-,087
56-65	-,205*	,100	-,062	-,528	,322	-,182	-,254*	,092	-,079
66-100	-,267*	,069	-,132	-,177	,232	-,103	-,256*	,063	-,132
Vabaliige	2,986*	,0544		2,986*	1,369		2,966*	,495	
Valimi maht		1487			278			1765	
p		,000			,000			,000	
R ²		,074			,214			,075	

Märkused: * Statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,05. Sõltuv muutuja on küsimus, kas immigrantid rikastavad või kahjustavad riigi kultuurielu. Analüüsi käigus on arvesse võetud soovituslikku disainikaalu.

Allikas: (ESS Round 6); autori arvutused

Valimi maht mudeli hindamiseks oli siinkohal 1765 vastanut, kellest 1487 kuulusid põhi- ja 278 vähemusrahvusgruppi. Põhirahvuse alamvalimi kohta saab taaskord välja tuua, et kehtib inimkapitali teooria. Ning lisaks kõrgema hariduse mõjule, mõjutab (nii põhirahvuse kui koguvalimi korral) hoiakuid positiivselt ka keskmine haridustase, eelmise mudeli puhul keskmine haridus oluliseks ei osutunud. Mõlema alamvalimi korral on olulised tegurid võrdsuse põhimõtte ning sugu, seejuures viimane nimetatutest mõjutab vähemusrahvuse korral hoiakuid negatiivselt. St kui põhirahvuse hulgas olid naistel positiivsemad hoiakud, siis vähemusrahvuse hulgas oli vastupidi – naistel oli pigem negatiivsemad hoiakud, kui meestel. Seda võib põhjustada ka see, et vähemusgruppi kuuluvad naised kuuluvad korraga tegelikult kahte diskrimineeritud gruppi: vähemusrahvus ja naised. Naised kuuluvad Eestis diskrimineeritud gruppi eelkõige sellepärast, et siiani seab suur sugudevaheline palgalõhe naised halvemasse olukorda. Nii alamvalimite kui koguvalimi tulemustes osutus oluliseks varasem kokkupuude diskrimineerimisega, st inimesed, kellel selline varasem kogumus on olnud, suhtuvad immigrantidesse paremini. Seega saab teise mudeli põhjal väita, et mõlema grupi kohta kehtib kultuuriline piirteooria. Põhirahvuse valimi tulemusi vaadates on näha, et töökogemus välisriigis avaldab hoiakutele positiivset mõju näidates, et varasem (tihedam) kokkupuude teiste rahvustega muudab inimesed tolerantsemaks ning kinnitades seejuures kontakti teooriat. Vähemusgruppi mõjutavaid hoiakuid kujundas siinjuures sotsiaalse kaasatuse teooria, kuna positiivselt mõjub partneri puudumine.

Viimase mudeli sõltuvaks muutujaks oli vastaja hinnangul põhinev tegur, kas see muudab Eesti paremaks või halvemaks elukohariigiks, kui teisest rahvusest inimesed siia elama kolivad. Kogu valimi maht oli 1727, millest 1462 olid põhirahvusgrupist ning 265 vähemusrahvusgrupist. Järgnevalt toodud tabelis 10 kajastuvad analüüsi tulemused näitavad jällegi hoiakuid mõjutavad sarnased tegurid nagu eelmise kahe mudeli korras ning neid uuesti kordama hakata. Selle mudeli korral on sõltuv muutuja raskemini defineeritav ning oleneb rohkem sellest, kuidas vastaja mõistet enda jaoks defineerinud on. Lisaks ootas autor, et antud mudeli korral ilmneb mõningaid erinevusi võrreldes eelmise kahe mudeliga.

Tabel 10. Lineaarne regressioonimudel hindamaks hoiakuid immigrantide suhtes kujutavaid tegureid lähtuvalt mõjust Eestile, kui elukohariigile

Tegur	Põhirahvus			Vähemusrahvus			Kogu valim		
	β'	(se)	β	β'	(se)	β	β'	(se)	β
Õigusüst. usaldus	,079*	,042	,091	,155*	,051	,143	,088*	,021	,103
Õnnelikkus	,101*	,032	,089	,074	,062	,075	,099*	,028	,090
Kuritegevus	,001	,131	,000	-,017	,388	-,003	,013	,121	,003
Naabruskond	,047	,076	,017	-,097	,180	-,037	,038	,069	,014
Religioon	-,192	,136	-,037	-,209	,281	-,045	-,210	,118	-,044
Diskrimineerimine	,262	,206	,034	1,134*	,303	,233	,574*	,168	,085
Sugu	,164	,118	,038	-,524	,283	-,116	,082	,108	,019
Elab partneriga	,079	,123	,018	,257	,308	,057	,074	,113	,017
Töötas välismaal	,344	,197	,045	-,674	,703	-,062	,268	,189	,034
Sissetulek	,040	,025	,054	,059	,063	,072	,038	,023	,051
Võrdsus	,125*	,050	,064	,232	,123	,111	,148*	,046	,075
Haridus (ref: madalam)									
Keskmine	,218	,147	,051	,167	,368	,038	,201	,135	,047
Kõrgem	,251*	,089	,104	,204	,216	,081	,253*	,082	,104
Tööturu staatus (ref: mitteakt.)									
Töötu	-,410	,306	-,036	,404	,726	,038	-,333	,280	-,029
Hõivatud	-,143*	,072	-,066	,244	,191	,109	-,102	,067	-,047
Elukoht (ref: maakoh)									
Väikelinn	,215	,135	,048	,373	,452	,082	,244	,129	,054
Suurlinn	,056	,074	,024	-,097	,228	-,044	,033	,069	,014
Parteiline (ref: üksik)									
Parem	-,046	,140	-,010	,418	,593	,044	-,036	,132	-,007
Vasak	,001	,070	,000	,029	,156	,011	,004	,062	,002
Vanus (ref: 15-35)									
36-55	-,511*	,147	-,111	-,062	,544	-,013	-,476*	,139	-,103
56-65	-,390*	,089	-,131	-,189	,281	-,076	-,361*	,081	-,126
66-100	-,427*	,061	-,241	-,318	,203	-,209	-,420*	,056	-,247
Vabaliige	3,074*	,472		2,653*	1,202		2,959*	,427	
Valimi maht		1462			265			1727	
p		,000			,000			,000	
R ²		,108			,211			,111	

Märkused: * Statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,05. Sõltuv muutuja on, kas riik muutub immigrantide tõttu paremaks või halvemaks elukohariigiks. Analüüsi käigus on arvesse võetud soovituslikku disainikaalu.

Allikas: (ESS Round 6); autori arvutused

Nimelt ootas autor, et olulisemaks osutuvad siin pigem tegurid, nagu elukoha asustustüüp, kuritegevus, naabruskonna turvalisus jm ühiskonda iseloomustavad

tegurid. Tabelis 11 on toodud kokkuvõtlik tabel selle kohta, millised teoreetilised käsitlused antud analüüsi tulemusena kinnitust on leidnud. Kõige tihedamini leidis kolme mudeli lõikes kinnitust (v.a teise mudeli vähemusrahvuse alamgrupis) poliitilise kuuluvuse teooria, mis väljendus institutsionaalses usalduses. Antud tulemus on kooskõlas ka Halapuu (*et al.* 2013) tulemustega kus leiti, et põhirahvuste gruppi mõjutab institutsionaalne usaldus rohkem kui vähemusrahvuse gruppi. Antud teooria kohta lülitas autor sisse ka poliitilise ideoloogia pooldamist väljendava näitaja, mis aga ühegi mudeli korral oluliseks ei osutunud. Suurem usaldus tähendab suuremat ühiskonnas osalemist ning päevapoliitiliste teemadega kursis olemist, mistõttu ei pruugi hinnangud alamvalimi gruppide lõikes niivõrd erineda. Antud teooria mõjutab põhirahvust kõigi kolme mudeli ja vähemusrahvust kahe mudeli korral. Kokkupuude diskrimineerimisega või diskrimineeritud rühma kuulumine oli oluline hoiakuid mõjutav tegur eriti vähemusse kuuluvad grupis, mis iseenesest on ka mõistetav.

Tabel 11. Regressioonanalüüsi tulemuste vastavus teoreetilistele käsitlustele, kolme mudeli lõikes

Mudel	Mudel Valim	Inimka- pitalli teooria	Kontakti teooria	Kultuuri- line piirteooria	Poliiti- line kuuluvus	Sotsiaa- line kuuluvus	Naabrus konna turvalisus
1	Põhirahvus	*			*		*
	Vähemusrahvus			*	*		
	Kogu valim	*		*	*	*	
2	Põhirahvus	*		*	*		
	Vähemusrahvus		*	*		*	
	Kogu valim	*		*	*		
3	Põhirahvus	*			*		
	Vähemusrahvus			*	*		
	Kogu valim	*		*	*		

Märkus: * näitab, et vastav teooria oli selle valimi põhjal oluline. Mudeli nr 1 sõltuv muutuja oli, kas see mõjub riigi majandusele hästi või halvasti kui immigrandid riiki elama tulevad. Mudeli nr 2 sõltuv muutuja oli, kas immigrandid rikastavad või kahjustavad riigi kultuurielu. Mudeli nr 3 sõltuv muutuja oli, kas riik muutub immigrantide tõttu paremaks või halvemaks elukohariigiks.

Allikas: (autori koostatud).

On loomulik, et rahvusvähemusse kuuluvad inimesed tunnevad end tihti diskrimineerituna kas nende rahvuse, keele või kommete ja tavade pärast, isegi kui see

tegelikult nii ei ole. Seega suhtuvad nad ise immigrantidesse paremini, kuna tunnevad end samas olukorras olevat. Diskrimineerimisega kokkupuutumine kinnitab seega antud analüüsi tulemusel kultuurilist piirteooriat.

Vanuse mõju hoiakute kujunemisel näitab, et vanemad inimesed suhtuvad immigrantidesse halvemini, kui nooremad kuna nendel on juba väljakujunenud väärtused ja hoiakud mida ei ole enam nii lihtne muuta. Oluline analüüsi tulemuste puhul oli siinkohal see, et vanus avaldas olulist negatiivset mõju ainult põhirahvuse alamvalimi korral ning saab väita, et vanus on oluline tegur just eestlaste hoiakute kujundamisel ning mitte vähemusrahvuse korral. Põhjendust selleks võiks jällegi otsida Eesti lähiajaloost kuna mitte nii kaua aega tagasi oli Eesti võõrvõimu tõttu alasurutud rahvus ning teisest rahvusest inimeste sissevool suhteliselt suur. Andmete kirjeldav statistika näitas, et suurem osa vähemusrahvusgruppi kuuluvaid inimesi oli pigem vanemas vanusegrupis ning seetõttu ei osutu nende alamvalimi grupis vanus ka oluliseks hoiakute kujundajaks.

Analüüsi kaasatud tegurite valikus lähtuti veel teistestki teoreetilistest käsitlustest: naabruskonna teooria, sotsiaalse kaasatuse teooria ja kontakti teooria, mis kolme mudeli kokkuvõttes leidsid kinnitust vaid üksikute alamvalimite lõikes. Naabruskonna turvalisuse teooria leidis kinnitust vaid esimese mudeli põhirahvuse grupi analüüsis, sotsiaalse kaasatuse teooria esimese mudeli üldvalimi ja teise mudeli vähemusrahvuse alamvalimi korral ning kontakti teooria teise mudeli põhirahvuse grupis. Lisaks teoreetilistele käsitlustele oli üks olulisemaid tegureid läbi kolme mudeli võrdse suhtumise põhimõtte, mis mõjutas hoiakuid positiivseid kõigis kolmes mudelis põhirahvuse grupis. Kordagi ei osutunud oluliseks elukoha asustustüüp ega parteilist kuuluvust näitavad tegurid. Kui esimene oli analüüsi lisatud kuna erinevad teoreetikud on selle välja toonud, siis teise teguri puhul oleks ilmselt pidanud seda rohkem siduma institutsionaalset usaldust näitava teguriga ning poliitilise ideoloogia kui teguri väljatoomiseks mõnd teist väljundit kasutama.

Kuigi sugu ei osutunud enamikes mudelites oluliseks hoiakuid mõjutavaks teguriks, on võimalik analüüsi tulemusena siiski näha, millises suunas sugu hoiakuid mõjutada võib. See, et analüüsi tulemusena hoiakuid nii positiivselt kui negatiivselt mõjutas, näitab et

analüüsi käigus ei saa kinnitada ega ümber lükata alapunktis 2.1. tõstatatud hüpoteesi kuna leidsid nii positiivseid kui negatiivseid väärtusi. Teise hüpoteesi kohaselt oleks pidanud kuritegevusega mitte kokkupuutumine hoiakutega positiivset seost omama, kuid, analüüsi tulemusi kajastus nii positiivset kui negatiivset seost ja seega ei saa seda hüpoteesi kinnitada ega ümber lükata. Kolmanda hüpoteesina toodud tegur, kas vastaja omab religioosset vaadet või mitte, ei näidanud samuti ootuspärast seose suunda. Hüpoteesi kohaselt oleks pidanud religioossete vaadete puudumine hoiakuid immigrantide suhtes positiivsemaks muutma. Kaks viimast hüpoteesi, mida on ka juba käsitletud leidsid mõlemad kinnitust st nii diskrimineerimisega kokkupuutumine kui partneri puudumine avaldasid hoiakute kujunemisele positiivset seost.

Analüüsi tulemusi kokku võttes saab öelda, et Eesti elanikkonna hoiakud immigrantide suhtes on osaliselt kooskõlas varasemate samalaadsete uuringute tulemustega. Kuigi käsitletud kuuest teooriast leidsid kolm kinnitust vaid paaril korral, olid ülejäänud kolme teooriat puudutanud tegurid siiski enamuse mudelite ja valimirühmade juures olulised. Halapuu *et al.* (2013) viisid ESS neljanda vooru põhjal läbi analüüsi, kus testiti erinevate teoreetiliste käsitletuste olulisust hoiakute selgitamisel Euroopa riikide kohta ning kus omavahel võrreldi põhi- ja vähemusrahvust. Saadud tulemused erinevad mõnevõrra käesolevas töös läbiviidud analüüsi tulemustest. Kindlasti on oluline see, et nimetatud töös oli põhi- ja vähemusrahvus defineeritud vastavalt inimese enesemääratlusele.

Põhiline sarnasus kahe analüüsi võrdluses on haridustase. Kõrgem haridustase mõjutas sarnaselt antud tööga vaid põhirahvusgruppi jäädes vähemusrahvuse alamvalimi korral ebaoluliseks. Samuti oli antud töö analüüsi tulemuste juures sarnaselt käesoleva tööga vähemusrahvuse grupis oluline diskrimineerimisega kokkupuutumine. Erinevustest saab välja tuua aga näiteks selle, et võrdluse aluseks olevas töös avaldab vanus vähemusrahvuse grupis negatiivset mõjul, samal ajal kui selles töös mõjutas vanus negatiivselt vaid põhirahvusgruppi. Samuti ei mõjutanud antud töös elukoha asustustüüp ega naabruskonna turvalisus oluliselt analüüsitulemusi. Saab väita, et Eesti ja Euroopa riikide tulemused põhi-ja vähemusgruppide lõikes on erinevad ning erinevatel aastatel kogutud andmete analüüsi tulemused võivad samuti erineda.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli Eesti elanikkonna immigrantide suhtes kujundavate tegurite väljaselgitamine ning võrdlemine põhi- ja vähemusrahvuse gruppide lõikes. Konkreetsete tegurite väljaselgitamiseks uuriti esmalt antud teemat puudutavaid erinevaid teoreetilisi käsitusi ning varasemaid empiirilisi uuringuid, et analüüsi kaasatavad tegurid selgitaksid võimalikult palju hoiakute kujunemist Eestis põhi- ja vähemusrahvuse alamvalimi korral.

Tegurite valimisel võeti aluseks järgmised teooriad: inimkapitali teooria, kontakti teooria, kultuuriline piirteooria, poliitilise kuulumise teooria, sotsiaalse kuulumise teooria ja naabruskonna turvalisuse teooria. Majanduslikeks teguriteks olid haridustase, sissetulek ja tööhõive – kõrgema haridusega inimesed suhtuvad immigrantidesse paremini, kui madalama haridusega inimesed kuna üldjuhul on immigrandid madalama haridusega ja sissetulekuga inimesed, seetõttu tunnetavad sihtriigi sarnase hariduse ja sissetulekuga inimesed immigrantides ohtu nende töökohale. Teiseks suhtuvad välisriigis sündinud inimesed immigrantidesse paremini kuna nende kokkupuude immigrantidega on olnud pikemaajalisem. Samuti on positiivne mõju diskrimineerimisega kokkupuutumisel, nimelt omavad inimesed, kes on diskrimineerimisega kokku puutunud positiivsemaid hoiakuid. Inimesed, kes hindavad oma naabruskonda turvalisemaks ja kellel puudub kokkupuude kuritegevusega on reeglina immigrantidesse tolerantsemad kuna tihti eeldatakse immigrantide seost kuritegevusega. Teoreetilises osas välja toodud sotsiaalse kuulumise teooria kohaselt on partneriga (perekonnaga) kooselavate inimeste hoiakud negatiivsemad, sest perekonnaga inimesed hindavad rohkem turvalisust ning tunnevad, et immigrandid ohustavad seda. Viimase põhiseisukohana võib välja tuua institutsionaalse usalduse, mis näitab, et inimesed, kes usaldavad riigi õigussüsteemi rohkem suhtuvad immigrantidesse paremini.

Rahvusliku koosseisu kujunemine on pikaajaline protsess. Eesti oli 20. sajandi algul suhteliselt homogeenne riik. Peamised koosseisu mõjutanud sündmused leidsid aset pärast Teist maailmasõda, kus aastane sisse- ja väljarände kogusumma võis ulatuda kuni 10 000 inimeseni aastas. Peamisteks sisse- ja väljarändajateks oli teistest NSV Liidu osadest tulnud ametnikud ja töölised, kes asusid elama linnade ja tööstuspiirkondade lähedusse. Seda kinnitab ka antud töö andmete kirjeldav statistika, milles on näha, et enamus vähemusrahvusesse kuuluvaid inimesi elas kas linnas või suurlinnas. Pärast taasiseseisvumist olukord siiski muutus, kus sisse- ja väljarände hulk vähenes ning suurenes väljarände hulk, sellegi poolest on Eestis endiselt suhteliselt suur vene rahvusest inimeste osakaal. Tänapäevaks on sisse- ja väljarändajate arv stabiliseerunud, välja rändajate hulk seevastu näitab kasvutrende.

Käesoleva töö empiiriline analüüs on läbiviidud kasutades ESS kuuenda vooru andmeid. Empiirilise osa analüüsi tulemuste põhjal saab väita, et Eesti põhi- ja vähemusrahvuse alamvalimite hoiakud immigrantide suhtes vastavad mitmete teoreetilistele käsitlustele. Kokkuvõtlikult mõjutavad nii põhi- kui vähemusrahvuse hoiakuid lähtuvalt erinevatest mudelitest immigrantide suhtes mitmed erinevad tegurid, millest peamisteks olid õigussüsteemi usaldus, haridustase, võrdne kohtlemise põhimõte ning kokkupuude diskrimineerimisega. Inimesed, kelle institutsionaalne usaldus oli suurem olid positiivsemalt meelestatud ning see kehtis mõlema alamvalimi kohta. Samuti leidsid lisaks poliitilise kuuluvuse teooriale enamuste alamvalimite ja mudelite korral kinnitust inimkapitali ning kultuuriline piirteooria.

Seatud hüpoteesidest leidis kinnitust kaks tükki, millest esimene väitis, et diskrimineerimisega kokkupuutunud inimesed suhtuvad positiivsemalt ja teine, et partnerita elavad inimesed suhtuvad positiivsemalt. Ülejäänud seatud hüpoteesidest kinnitust ei saanud. Järelejäänud muutujatest võib välja tuua veel vanuse, kus hoiakud põhirahvusgrupis muutusid vanuse kasvades negatiivsemaks. Põhjendust sellele võib näha Eesti rahvusliku koosseisu ajaloolist tausta valguses. Kahe rahvusgrupi põhilise erisusena saab välja tuua selle, et kui põhirahvuse hoiakud kujunesid rohkem majanduslikel näitajatel (haridus, sissetulek, tööturustaatus), siis vähemusrahvuse

hoiakuid kujundasid subjektiivsemad näitajad (diskrimineerimine, usaldus õigussüsteemidesse, võrdse kohtlemise põhimõte).

Saadud tulemusi saab kasutada immigrantrahvastiku käsitletavate poliitiliste otsuste kujundamisel. Eelkõige on teema oluline viimaste immigrante puudutavate otsuste vastuvõtmisel. Need tulemused aitavad paremini mõista immigrantide võimalikku mõju majandusele ning samuti saab tulemusi kasutada selleks, et muuta inimesi immigrantide suhtes tolerantsemaks ning vähendada erinevate rahvuste vahel tekkida võivaid pingeid. Suurendades inimeste teadlikkust immigrantide suhtes on ehk võimalik ka nende hoiakuid muuta ning vähendada stereotüüpset arvamust. Erinevused põhi- ja vähemusrahva gruppide vahel saaks kasutada poliitika kujundamisel. Näiteks võib põhirahvuse hoiakute parandamiseks ning pingete maandamiseks rõhutada immigrantide positiivset mõju majanduse arengule või vähendada erinevate meetmetega võimalikku palgalõhet immigrantide ja põhirahvuse vahel nii et, põhirahvus ei tunneks end ohustatuna immigrantidest, kes pakuvad odavamat tööjõudu. Vähemusrahvuse hoiakuid aitab parandada eelkõige see, kui põhirahvus muutub tolerantsemaks.

Antud tööd tuleks edasi arendada kasutades erinevate tegurite kombineerimist ning kasutada erinevate ESS voorude andmeid, mis aitaks selgitada, kuidas on inimeste hoiakud senini kujunenud ning millises suunas need edasi areneda võiksid. See võimaldaks saada rohkem informatsiooni tulevaste immigratsiooni puudutavate otsuste vastuvõtmiseks.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Allport, G. W.** The Nature of Predjudice. Addison-Wesley 1954. Viidatud Mayda, A. M. Who is Against Immigration? A Cross-Country Investigation of Individual Attitudes Toward Immigrants. – Review of Economics & Statistics, 2006, Vol. 88, Issue 3, p 510-530. vahendusel.
2. **Boer, D., Fischer, R.** How and When Do Personal Values Guide Our Attitudes and Sociality? Explaining Cross-Cultural Variability in attitude-Value Linkages. – Psychological Bulletin, 2013, Vol. 139, No. 5, p. 1113-1147.
3. **Card D., Dustmann, C., Preston, I.** Understanding attitudes to immigration: The migration and minority module of the first European Social Survey. – Centre for Research and Analysis of Migration, 2005, No. 3. p. 43.
4. **Coenders, M., Lubbers, M., Scheepers, P.** Majority populations' attitudes towards migrant and minorities. Report for the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. Ref. No. 2003/04/01, pp. 34
5. **Dustmann, C., Preston, I.** Is Immigration Good or Bad for the Economy? – Centre for Research and Analysis of Migration, 2006, No 06/04.
6. **Dustmann, C., Preston, I. P.** Racial and Economic Factors in Attitudes to Immigration. – The B. E. Journal of Economic Analysis & Policy, 2007, Vol. 7, Issue 1. pp. 1-41.
7. Eesti Erakondade ajalugu [<http://www.erakonnad.info/index.html>] 28.12.2013
8. Eesti Vabariigi Immigratsiooniseadus. Vastu võetud Riigikogus 26. juunil 1990.a. – Riigi Teataja, 1990, nr 2, art 25 [<https://www.riigiteataja.ee/akt/28340>] 05.12.2013

9. **Espenshade, J. T., Hempstead, K.** Contemporary American Attitudes Toward U.S. Immigration. – International Migration Review, 1996, Vol. 30, No 2, p 535-570.

10. ESS Round 6 – 2012 Documentation Report. Uuringu aruanne. The ESS Data Archive, 2012, 183 lk.
[http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round6/survey/ESS6_data_documentation_report_e01_2.pdf] 12.12.2013

11. ESS Round 6: European Social Survey Round 6 Data, 2012. Data file edition 1.0. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.

12. **Granham, J., Iyer, R., Nosek, B. A., Haidt, J., Koleva, S., Ditto, P. H.** Mapping the Moral Domain. – Journal of Personality and Social Psychology, 2011, Vol. 101, No. 2, p. 366-385.

13. **Hainmueller, J., Hiscox, M. J.** Educated Preferences: Explaining Attitudes Toward Immigration in Europe. International Organization, 2007, No 61, pp. 399-442.

14. **Halapuu, V., Paas, T., Tammaru, T.** Is institutional trust related to the attitudes towards immigrants in Europe? A study of majority and minority population. Norface Migration Discussion Paper, 2013 No. 2013-14. p. 1-21

15. Handbook of Immigrant Health. Koostaja S. Loue. New York: Plenum Press, 1998, p. 661
[<http://books.google.ee/books?id=oLL4T6zPHooC&lpg=PA19&ots=shap0weWGg&dq=defining%20immigrant&lr&pg=PA662#v=onepage&q=defining%20immigrant&f=false>] 11.01.2014

16. **Haubert, J., Fussell, E.** Explaining Pro-Immigrant Sentiment in the U.S.: Social Class, Cosmopolitanism, and Perceptions of Immigrants. – Center for Migration Studies of New York, 2006, Vol. 40, No. 3 pp. 489-507.

17. **Hayes, B. C., Dowds, L.** Social Contact, Cultural Marginalitu or Economic Self-Interest? Attitudes Towards Immigrants in Northern Ireland. – Journal of ethnic and Migration Studies, 2006, Vol. 32, No. 3 pp. 455-476
18. **Leping, K.-O., Toomet, O.** Emerging ethnic wage gap: Estonia during political and economical transition. – Journal of Comparative Economics, 2008, Vol. 36, Issue 4, p 599-619.
19. **Markaki, Y., Longhi, S.** What Determines Attitudes to Immigration in European Countries? An Analysis at the Regional Level. – Institute of Social & Economis Research, 2012, No. 2012-25, pp. 1-37.
20. **Massey, D. S.** Towards an intregated model of international migration. – Easterns Journal of Europeam Studies, 2012, Vol. 3, Issue 2, pp. 9-35.
21. **Mayda, A. M.** Who is Against Immigration? A Cross-Country Investigation of Individual Attitudes Toward Immigrants. – Review of Economics & Statistics, 2006, Vol. 88, Issue 3, p 510-530.
22. **McLaren, L. M.** Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Perferences for the Exclusion of Migrants. – Social Forces, 2003, Vol 81, Issue 3, p 909-936.
23. **McLaren, L. M.** Immigration and the new politics of inclusion and exclusionn in the European Union: the effect of elites and the EU on individual-level opinions regarding European and non-European immigrants. – European Jpurnal of Political Research, 2001, Vol. 39, Issue 1 pp 81-108.
24. **O'Rourke, H. K., Sinnott, R.** The determinants of individual attitudes towards immigration. – European Journal of Political Economy, 2006, Vol. 22, No 4, p. 838 - 861.
25. **Oliver, J. E., Wong, J.** Intergroup Prejudice in Multiethnic Settings. – American Journal of Political Science, 2003, Vol. 47, Issue 4, p 567-582.

26. **Paas, T., Halapuu, V.** Determinants of People's Attitudes towards immigrants in Europe. – The University of Tartu Faculty of Economics and Business Administration Working Paper, 2012, No 88.
[http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2137084]. 10.05.2013
27. **Pettigrew, T. F.** Intergroup Contact Theory. – Annual Review of Psychology, 1998, Vol. 49, pp. 65-85.
28. **Pettigrew, T. F., Tropp, L. R.** A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. – Journal of Personality and Social Psychology, 2006, Vol. 90(5), pp. 751-783.
29. **Pitts, D. W., Jarry, E. M.** Getting to Know You: Ethnic Diversity, Time and Performance in Public Organization. – Public Administration. 2009, Vol. 87, Issue 3, p 503-518.
30. **Pitts, D., Jarry, E.** Ethnic Diversity and Organizational Performance: Assessing Diversity Effects at the Managerial and Street Level. 2007, Vol. 10, issue 2, p 233-254.
31. Population by citizenship – Foreigners. Eurostat
[<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00157&plugin=1>] 05.12.2013
32. Population on 1 January. Eurostat
[<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>] 05.12.2013
33. Rahvastik soo, Rahvuse ja maakonna järgi 1. jaanuar. Eesti Statistikaamet.
[http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV0222&ti=RAHVASTIK+SOO%2C+RAHVUSE+JA+MAAKONNA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis/&lang=2]
05.05.2013
34. Rahvastik. Statistikaamet [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>]
25.05.2013

35. Rahvastiku ränne Eestis. EE 11, 2002
[http://entsyklopeedia.ee/artikkel/rahvastiku_r%C3%A4nne_eestis] 21.05.2013
36. Rahvuskoosseis Eestis. – EE 11, 2002
[http://entsyklopeedia.ee/artikkel/rahvuskoosseis_eestis] 21.05.2013
37. **Raun, U. T.** Estonia after 1991. – East European Politics and Societies, 2009, Vol. 23, No. 4, 526-534.
38. **Rustenbach, E.** Sources of Negative Attitudes Toward Immigrants in Europe: A Multi-Level Analysis. – International Migration Review, 2010, Vol. 44, No. 1, p 53-77.
39. **Schlueter, E., Scheepers, P.** The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat- and intergroup contact theory. – Social Science Research 2010, Vol 39, pp 285-295.
40. **Schneider, S. L.** Anti-Immigrant Attitudes in Europe: Outgroup Size and Perceived Ethnic Threat. – European Sociological Review, 2008, Vol. 24, No. 1, pp. 53-
41. **Sides, J., Citrin, J.** European Opinion About Immigration: The Role of Identities, Interest and Information. – British Journal of Political Science, 2007, Vol. 37, Issue 03, pp. 477-504.
42. **Zanna, M. P.** Attitude Function: Is it Related to Attitudes Structure? – Advanced in Consumer Research, 1990, Vol. 17, pp 98-100.
43. **Welzel, C., Inglehart, R.** Agency, Values, and Well-Being: A Human Development Model. – Social Indicator Research, 2010, Vol. 97, Issue 1, pp.434-63.
44. **Vetik, R.** Eesti elanike hoiakud uusimmigratsiooni ja mitmekultuurilisuse suhtes. Justiitsministeeriumi poolt tellitud uuringu esitluse materjalid, 2007
45. Vähemalt 15-aastased usu, soo ja elukoha järgi, 21. detsember 2011. Eesti Statistikaamet. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RL0451&ti=V%C4HEMALT+15%2DAASTASED+USU%2C+SOO+JA+ELUKOHA+J%C4RGI%2C+31%2E+DETSEMBER+2011&path>

=../Database/Rahvaloendus/REL2011/07Rahvastiku_demograafilised_ja_etno_kultuurilised_naitajad/09Usk/&lang=2] 05.01.2014

46. Population by country of birth – Foreign-born. Eurostat
[<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00178&plugin=1>] 13.01.2014

47. Population on 1 January by age and sex. Eurostat.
[http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en]
13.01.2014

48. Immigration. Eurostat.
[<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00176&plugin=1>] 13.01.2014

LISAD

Lisa 1. Analüüsi kaasatud muutujate sisu ja kodeering

Muutuja nimetus	ESS tähis	Muutuja sisu	Kodeering Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasis	Kodeering käesolevas töös	Oodatav seose suund
immigrandid riigi majandusele	<i>IMBGECO</i>	Kui üldiselt hinnata, kas leiate et see mõjub riigi majandusele hästi, kui inimesed teist riigist siia elama asuvad	0 - mõjub majandusele halvasti; ... 10 - mõjub majandusele hästi	Ühtib ESS andmebaasi kodeeringuga	sõltuv muutuja
kultuurielu rikastamine	<i>IMUECLT</i>	Kas arvate, et teistest riikidest inimeste riiki elama asumine pigem kahjustab või rikastab riigi kultuurielu	0 - õõnestab kultuurielu ... 10 - rikastab kultuurielu	Ühtib ESS andmebaasi kodeeringuga	sõltuv muutuja
immigrandid elukohariigile	<i>IMWBCNT</i>	Kas riik muutub halvemaks või paremaks elukohariigiks, kui teistest riikidest inimesed siia elama asuvad?	0 - halvem koht elamiseks; ... 10 - parem koht elamiseks	Ühtib ESS andmebaasi kodeeringuga	sõltuv muutuja

Allikas: (*ESS Round 6*), autori koostatud

Lisa 1. järg

Muutuja nimetus	ESS tähis	Muutuja sisu	Kodeering Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasis	Kodeering käesolevas töös	Oodatav seose suund
Sündinud elukohariigis	<i>BRNCNTR</i>	Kas Te olete oma praeguses elukohariigis sündinud?	1 – jah 2 – ei	0 – jah 1 – ei	+
töötamine välisriigis	<i>WRKAC6M</i>	Kas Te olete viimase kümne aasta jooksul vähemalt kuus kuud või enam teinud mõnd tasulist tööd mõnes teises riigis?	1 – jah 2 – ei	0 – ei 1 – jah	+
sugu	<i>GNDR</i>	Vastaja sugu	1 – mees 2 – naine	0 – mees 1 – naine	+/-
vanus	<i>AGEA</i>	Vastaja vanus aastates	Vastaja vanus aastates (15-100 eluaastat)	0- 15-35 1- 36-55 2- 56-65 3- 66-100	–
hõivestaatus	<i>MNACTIC</i>	Milline järgnevatest kirjeldustest kirjeldab kõige paremin Teie tegevust viimase 7 päeva jooksul?	1-tasuline töö 2-õpingud 3-töötu ja otsite aktiivselt tööd 4-töötu ja ei otsi tööd 5-püsivalt töövõimetu või puudega 6-pensionil 7-kohustuslikul ühiskondlikult kasulikul tööl või ajateenistuses 8-kodune, hoolitsete laste või mõne muu perekonnaliikme eest	0 – mitteaktiivne (2; 4; 5; 6; 7; 8) 1 – töötu (3) 2 – hõivatud (1)	+/-

Allikas: (ESS Round 6); autori koostatud

Lisa 1. järg

Muutuja nimetus	ESS tähis	Muutuja sisu	Kodeering Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasis	Kodeering käesolevas töös	Oodatav seose suund
Haridustasemed	<i>EDLVDEE</i>	Milline on Teie kõrgeim haridustase, mille olete omandanud?	0 – Alghariduseta (alla 4 klassi) 113-Lõpetatud algharidus (4-6 klassi) 129-kutseõpe ilma alghariduse lõpetamiseta 213-lõpetatud põhiharidus (7-9 klassi) 229-kutseharidus põhihariduse baasil õppekava alla 2 aasta 313-lõpetatud üldkeskharidus 321-kutseharidus põhihariduse baasil õppekavaga 2 aastat või enam 323-kutsehariduse koos keskhariduse omandamisega 423-kutseharidus keskhariduse baasil 520-keskhariduse baal kutsekõrgkooli, rakenduskõrgkooli diplom 610-kutsekõrgharidus, rakenduskõrgharidus dipomiõpe või bakalaureus 620-ülikooli bakalaureusekraad 710-magistrikraad rakenduskõrgkoolist, kutsekõrgkoolist 720-magistrikraad 800-doktorikraad (sh kandidaadikraad)	0 – madal haridustase (0; 113; 129; 213; 229; 321) 1 – keskmine haridustase (313; 323; 423; 520) 2 – kõrgem haridustase (610; 620; 710; 720; 800)	+
rahulolu	<i>HAPPY</i>	Kui õnnelik Te olete?	0-väga õnnetu ... 10-väga õnnelik	Vastavalt ESS andmebaasi kodeeringule	+
religioon	<i>RLGBLG</i>	Kas Te kuulute mõnda kindlasse ususekti või usulahku	1-jah 2-ei	0 – jah 1 – ei	+/-

Allikas: (ESS Round 6); autori koostatud

Lisa 1. järg

Muutuja nimetus	ESS tähis	Muutuja sisu	Kodeering Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasis	Kodeering käesolevas töös	Oodatav seose suund
kokkupuude diskrimineerimisega	<i>DSCRGRP</i>	Kas Te enda arvates kuulute mõnda gruppi, keda antud riigis taga kiusatakse	1-jah 2-ei	0 – ei 1 – jah	+
naabruskonna turvalisus	<i>AESFDRK</i>	Kui turvaliselt Te end tunnete või tunneksite kui kõnnite pimedal ajal oma naabruskonnas?	1-väga turvaliselt 2- turvaliselt 3-mitte eriti turvaliselt 4-üldse mitte turvaliselt	1 – üldse mitte turvaliselt 2 – mitte eriti turvaliselt 3 – turvaliselt 4 – väga turvaliselt	+
õigussüsteemide usaldus	<i>TRSTLGL</i>	Kui kõrge hinnangu annate õigussüsteemide usaldusele?	0-üldse ei usalda ... 10-täielik usaldus	Vastavalt ESS andmebaasi kodeeringule	+
kokkupuude kuritegevusega	<i>CRMVCT</i>	Kas vastaja või mõni tema leibkonna liige on viimase viie aasta jooksul kuritegevusega kokku puutunud?	1-jah 2-ei	0 – jah 1 – ei	+
inimestesse suhtutakse õiglaselt	<i>IPEQOPT</i>	Kas Teie arvates on oluline, et inimesi koheldakse võrdselt ning neil on võrdsed võimalused?	1-üldse mitte minu moodi 2-mitte minu moodi 3-natuke minu moodi 4-suhteliselt minu moodi 5-päris palju minu moodi 6-täiesti minu moodi	Vastavalt ESS andmebaasi kodeeringule	+
elab partneriga	<i>ICPARTI</i>	Kas vastaja elab koos partneriga?	1-jah 2-ei	0 – jah 1 – ei	+

Allikas: (ESS Round 6); autori koostatud

Lisa 1. järg

Muutuja nimetus	ESS tähis	Muutuja sisu	Kodeering Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaasis	Kodeering käesolevas töös	Oodatav seose suund
sissetulek	<i>HINCTNTA</i>	Liites kokku sissetuleku kõikidest tuluallikatest (nii ametlikest kui mitteametlikest), mis oli Teie leibkonna kog netosissetulek?	Detsiilid: 1- 0 – 270 € 2- 270 – 320 € 3- 320 – 410 € 4- 410 – 540 € 5- 540 – 640 € 6- 640 – 770 € 7- 770 – 980 € 8- 980 – 1170 € 9- 1170 – 1630 € 10- 1630 - ... €	Vastab ESS andmebaasi kodeeringule	+
poliitiline kuuluvus	<i>PRTVTDEE</i>	Millise erakonna poolt Te viimastel valimistel hääletasite?	1- Erakond Isamaa ja Res Publica Liit 2- Eesti Keskerakond 3- Eesti Reformierakond 4- Eesti Konservatiivne Rahvaerakond 5- Sotsiaaldemokraatlik Erakond 6- Erakond Eestimaa Rohelised 7- Erakond Eesti Krsitlikud Demokraadid 8- Eesti Iseseisvuspartei 9- Eestimaa Ühendatud Vasakpartei 10-Eesti Vabaduspartei – Põllumeeste Kogu 11-Üksikkandidaadi poolt	0-Üksikkandidaadi poolt (11) 1- Parempoolse partei poolt (1; 3; 7; 8; 10) 2- Vasakpoolse partei poolt (2; 4; 5; 6; 9)	+
elukoha asustustüüp	<i>DOMICIL</i>	Kuidas kirjeldaksite oma elukoha asustustüüpi?	1-suurlinn 2-suurlinna eeslinn 3-väike linn 4-küla 5-talu või kodu maapiirkonnas	0 – maakoht, küla (4; 5) 1 – väikelinn (3) 2 – suurlinn (1; 2)	+

Allikas: (ESS Round 6); autori koostatud

SUMMARY

MAJORITY AND MINORITY GROUP ATTITUDES TOWARDS IMMIGRATION IN ESTONIA

Maarja Saat

In Estonia immigration and immigrants have been a widely disputed topic. Especially the refugee policy of Estonia has raised questions. Although Estonia is not the most popular destination country in Europe, migration is still a widely discussed subject. It is important to compare majority and minority groups because this will help the country to understand which is the best way to take on immigration politics. Since the population in Estonia does not consist only Estonians, but there is about 25% of people who are not Estonians. That said, it would be wrong to make conclusions for the whole population, but it is also needed to understand the different variables that affect peoples attitudes, to be more successful in future migration politics. And not only that, in order to receive new immigrants, as it is Estonian's immigration politics from now on to make higher educated people to migrate to Estonia more easily, the state should try to change people's attitudes into more positive side, so the integration would be easier for the newcomers.

The aim of this paper is to identify the factors that affect majority and minority group attitudes towards immigrants. To identify the factor a three econometric models are used: first will explore the factor that affect Estonians' feelings towards immigration in economic context, the second will explore factors that affect attitudes towards culture and the last will the last one will explore the factor that affect Estonians' attitudes of how immigrants affect Estonia as a place to live. This research is necessary in particular because it can help to evaluate the reaction of Estonians towards the new immigration policy and also it can be used in order to change Estonians' opinion about immigrants

and ease the socio-economical tension between those two groups. The main tasks in order to fulfill the purpose of this work are the following:

1. bring out the main theories that help to explain the formation of attitudes towards immigrants;
2. explain the historical background of Estonian ethnical diversity;
3. define the data by using descriptive statistics;
4. analyze the attitudes towards immigrants in economic, cultural and “Estonia as a place to live” aspect and compare the results for majority and minority groups;
5. summarize the results of the empirical analysis;

The results of the empirical analysis show that Estonians’ attitudes towards immigrants can be explained by some of the theories brought out in theoretical part. According to the analysis it can be said that the most commonly occurred to be standing human capital theory, cultural marginality theory and political affiliation theory. As a conclusion, the factors that affect Estonians’ feelings towards immigration can be summarized as follows: belonging to a discriminated group, having a higher education, or having higher trust in the legal system increased the attitudes towards immigrants. However the contact theory, social affiliation theory and neighbourhood safety theory can not be concluded to stand in the case of Estonia. However all of the above-mentioned theories applied at least once. For comparison of majority and minority, it can be seen that the attitudes within the minority group are driven more by subjective variables, like history with discrimination and living together with a partner or not, but majority group is more affected by level of education and trust in the legal system.

From the five tested hypotheses, only 2 were correct, the other three hypotheses did not give any result. But it can be said as the result of the analysis, that age has negative effect on attitudes. Age had negative correlation in all majority group and the whole sample. Also minority groups had negative attitudes, but age did not affect the attitudes in there.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Saat (sünnikuupäev: 28.10.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Hoiakuid immigrantidesse selgitavate tegurite analüüs Eesti põhi- ja vähemusrahvuse näitel“

mille juhendaja on

Prof. Tiiu Paas,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **14.01.2014**